

JEZIK ENGLLESKIH ZAKONA

Praktični vodič za studente anglistike i studente prava

Melisa Okičić

Melisa Okičić

JEZIK ENGLLESKIH ZAKONA: PRAKTIČNI VODIČ ZA STUDENTE
ANGLISTIKE I STUDENTE PRAVA

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Za izdavača

Prof. dr. Adnan Busuladžić

Glavni urednik Redakcije za izdavačku djelatnost

Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta

Prof. dr. Sabina Bakšić

Recenzenti

Prof. dr. Adisa Imamović

Prof. dr. Emina Rizvić-Eminović

Prof. dr. Edin Halapić

Lektura i korektura

Prof. dr. Elma Durmišević

Tehnička priprema

Narcis Pozderac

Prvo izdanje

ISBN 978-9926-491-67-3

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 67887878

Melisa Okičić

JEZIK ENGLJSKIH ZAKONA:
PRAKTIČNI VODIČ ZA STUDENTE
ANGLISTIKE I STUDENTE PRAVA

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Sarajevo, 2026.

Sadržaj

Predgovor	6
Uvod	8
Popis skraćenica	11
Popis tabela	13

PRAVNI ENGLISKI

Pravni engleski: pojam i varijante	15
Englesko pravo	15
Zakoni Ujedinjenog Kraljevstva	16
Jezičke osobine pravnog engleskog	17
Reforma jezika prava	18
Postulati pravnog jezika	20

STRUKTURA ZAKONA

Nomotehnika i vrste zakona	24
Uvodni dio	25
Glavni dio	26
Završni dio	29

O VOKABULARU

Glagoli	36
Modalni glagoli: regulatori pravnih obaveza	41
<i>Legal shall</i> : uspon i pad “vrhovne zakonodavne riječi”	41
<i>Shall-free</i> standard: nova era modalnosti	42

Imenice	46
Nominalizacija: neutralnost forme, moć sadržaja.	48
Složenice: preciznost protiv dvosmislenosti.	50
Pridjevi	51
Prijedlozi.....	52
Prilozi	54
Zamjenice	55
Ukratko o vokabularu engleskih zakona	58

O FRAZAMA

Glagolska fraza	60
Imenička fraza	63
Pridjevska fraza	71
Priloška fraza	71
Prijedložna fraza	72
Ukratko o frazama u jeziku engleskih zakona.....	74

O KLAUZAMA I REČENICAMA

Vrste klauza	76
Proste rečenice	80
Zavisnosložene rečenice	81
Nezavisnosložene rečenice.....	89
O distribuciji aktivnih i pasivnih rečenica kao izrazu moći	90
Ukratko o rečenicama engleskih zakona	92
Zaključak	93
Bibliografija	95
Indeks	101
Bilješka o autorici	102

Predgovor

Ova je knjiga rezultat lične i profesionalne namjere da jezik engleskih zakona pokušam na jednostavan i razumljiv način približiti studentima anglistike i studentima prava. Moje interesovanje za ovu temu počelo je prije mnogo godina, tačnije kada sam se pripremala za polaganje ispita za sudskog tumača. Prvi susret s ovom vrstom jezika za mene je bio pravi izazov, i to u negativnom smislu – sve je djelovalo zbunjujuće i teško: nova terminologija, preduge rečenice, nerazumljiv stil izražavanja. Moram priznati da sam u to vrijeme često priželjkivala jednu knjigu, baš poput ove, napisanu ne na engleskom već na bosanskom jeziku, koja bi mi objasnila odakle da krenem, kojim putem da idem i kako da ne izgubim motivaciju. Ukratko, knjigu za početnike. Ne želim zvučati kao da na bilo koji način sugeriram da ova knjiga ima neku posebnu vrijednost – želim samo reći da je nastala iz mog ličnog iskustva i dugogodišnjeg izučavanja ove oblasti i da je posvećena svima onima koji se možda u ovom trenutku osjećaju isto ili slično. Posebno želim naglasiti da ovaj rukopis nije osmišljen kao naučna lingvistička studija. Knjiga je osmišljena kao praktičan vodič u smislu kompilacije najtipičnijih osobina jezika engleskih zakona i namijenjena je prvenstveno studentima anglistike i studentima prava, ali i svima onima koji su zainteresirani za ovu oblast. Prvobitna verzija rukopisa ove knjige mnogo se puta oblikovala, mijenjala, prerađivala i unapređivala zahvaljujući dragocjenim komentarima i sugestijama uvaženih recenzenata. Svima im dugujem duboku zahvalnost.

Prof. dr. Adisi Imamović i prof. dr. Edini Rizvić-Eminović, univerzitetским profesoricama, dugogodišnjim sudskim tumačima za engleski jezik i iskusnim predavačima iz oblasti pravnog engleskog i engleskog jezika općenito, zahvaljujem na detaljnom propitivanju jezičke komponente rukopisa kroz osvrte, sugestije i komentare koji su značajno unaprijedili kvalitet ovog dijela

knjige i postali integralni dio teksta. Prof. dr. Edinu Halapiću, univerzitetskom profesoru i stručnjaku za anglo-američko pravo, zahvaljujem na nesebičnim savjetima koji su mi pomogli da kao anglista prilagodim dio knjige koji se bavi britanskim zakonodavstvom za studente anglistike, te na neprocjenjivoj pomoći u pogledu osmišljavanja cjelokupne strukture rukopisa za studente prava.

Na kraju, za sve ono što bi moglo biti bolje u ovoj knjizi, odgovornost snosim isključivo ja. Unatoč tome, iskreno se nadam da će vam ova knjiga služiti.

Autorica

Uvod

Za mnoge studente, kako anglistike tako i prava, savladavanje pravnog engleskog predstavlja susret s jednim novim jezičkim svijetom koji je na početku vrlo zahtjevan i nejasan. Jedan od razloga je taj što upoznavanje s ovim registrom zahtijeva više vremena nego što to na početku mislimo. Za studente jezika to znači dodatni napor – osim jezičke kompetencije, neophodno je razviti i određeni stepen pravne pismenosti. Potrebno je mnogo čitanja, istraživanja, kritičkog promišljanja i traženja značenja, jer jedna riječ u tekstu zakona često nosi značenje koje se ne može naslutiti iz njenog uobičajenog prijevoda. Za studente prava, pak, upoznavanje s engleskim zakonima znači usmjeravanje više pažnje na jezik i jezičku analizu. Bez obzira na sve, dobra vijest je da se svaki jezik struke, pa tako i ovaj, može savladati s lakoćom, ako znamo na koji način mu pristupiti i odakle početi učiti.

Jezik kojim se pišu zakoni nije uniformna kategorija. On je refleksija pravne tradicije, društvenog uređenja, kulture mišljenja i stava prema društveno prihvatljivim, odnosno neprihvatljivim obrascima ponašanja. Iz ugla nekoga ko nije izvorni govornik engleskog jezika, kao posebno otežavajući faktor u istraživanju ove oblasti ističe se činjenica da englesko pravo pripada anglosaksonskoj tradiciji, koja se u mnogim aspektima razlikuje od kontinentalnog prava na kojem se, između ostalog, temelji i bosanskohercegovačko zakonodavstvo (Zweigert & Kötz, 1998; Merryman & Pérez-Perdomo, 2007; Tanović, 1998; Halapić, 2019). Kao posljedica takve situacije, u procesu učenja susrest ćemo se s velikim brojem termina i izraza koji nemaju direktne ekvivalente u našem jeziku, što je i sasvim normalno, budući da takvi pojmovi ne postoje u domaćem zakonodavstvu. Iako sve ovo može djelovati obeshrabrujuće, to ne znači da student engleskog jezika mora u isto vrijeme postati i student prava, niti da pravnik mora postati anglista. Međutim, onaj ko želi razumjeti,

prevesti ili tumačiti jezik zakona mora pokazati interes za širi kontekst: kako funkcionira pravni sistem, kako se usvajaju zakoni, koji su postulati pravnog jezika, kako je tekst zakona organiziran itd.

Ono što je, međutim, najvažnije razumjeti jeste da između jezika i prava postoji neraskidiva veza. Zbog toga je jezik u pravnoj profesiji mnogo više od običnog sredstva komunikacije: on postaje instrument zakonodavca i nosioca autoriteta. Izučavanje bilo kojeg jezika struke, pa tako i jezika zakona, nikada se ne svodi samo na puko pamćenje riječi i izraza. Pravo se ostvaruje kroz propisivanje normi – definiranje prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja – a to se gotovo uvijek čini pisanim putem. U tom smislu, jezik zakona neraskidivo je vezan za pravne norme, logiku i tradiciju pravnog sistema u kojem je nastao. Prema tome, da bismo ga istinski razumjeli, moramo prvo poznavati kontekst, odnosno temelje na kojima je izgrađen.

Da bi ispunio tu funkciju, jezik prava mora biti precizan, jasan i jednoznačan. Pravna terminologija zahtijeva strogu dosljednost – ista riječ mora uvijek značiti isto, a svaka formulacija mora biti otporna na višestruka tumačenja. Čak i mala nejasnoća može izazvati ozbiljne posljedice, jer “rupa u zakonu” često može biti rezultat nepreciznog jezika kojim je ta norma izražena.

Budući da se u ovoj knjizi bavimo jezikom engleskih zakona, važno je napomenuti nekoliko bitnih detalja o korpusu i metodologiji. Sve što je navedeno u ovoj knjizi zasniva se na podacima iz moje neobjavljene doktorske disertacije (2013) u kojoj sam se bavila analizom jezika britanskih zakona, istražujući građu od 1600 stranica. Budući da ova knjiga nastaje dvanaest godina kasnije, prvobitnom korpusu dodato je još deset zakona iz perioda 2020–2025, tako da je ukupan broj stranica koje sačinjavaju korpus oko 2000.¹ Svi zakoni preuzeti su sa službene internetske stranice www.legislation.gov.uk, s tim da se ova knjiga bavi analizom jezika zakona Engleske i Velsa.² Ono što posebno želim naglasiti jeste da ova knjiga nije doslovan prepis sadržaja

1 Analiza je provedena prema metodologiji Biber et al. (2009), utemeljenoj na tri ključna kriterija: 1) komparativni pristup (engl. *comparative approach*) – upoređivane su jezičke jedinice iz općeg engleskog jezika (korištenog u svakodnevnoj komunikaciji) s izrazima karakterističnim za pravni registar; 2) reprezentativni korpus (engl. *representative sample*) – uzorak su činili isključivo tekstovi iz žanra zakona, ujednačeni po formi i sadržaju i 3) kvalitativna analiza (engl. *qualitative analysis*) – obuhvatila je identifikaciju najfrekventnijih riječi, gramatičkih struktura i tipičnih rečenica. Korpus je obrađen pomoću Wmatrix softvera (Lancaster University). Za više informacija vidi: <https://ucrel-wmatrix7.lancaster.ac.uk/>.

2 Baza koja objedinjuje zakone Engleske, Velsa, Škotske i Sjeverne Irske.

doktorske disertacije, niti je to bila namjera. Analiza i zaključci iz doktorske disertacije su nanovo testirani na novijem korpusu, dok su u knjizi iznesene samo najtipičnije jezičke osobine, bez obzira o kojem nivou analize je riječ.³ Marginalni primjeri i niskofrekventne osobine izuzeti su iz rasprave. Ova se knjiga bavi analizom britanskih zakona, budući da su se iz britanske pravne tradicije razvile sve ostale (američka, australijska, kanadska, novozelandska itd.) te će se zbog te važne činjenice u ovoj knjizi najvećim dijelom upotrebljavati izraz “engleski zakoni” umjesto “britanski zakoni”. Također, s obzirom na to da govorimo o jeziku zakona, u knjizi će se koristiti izrazi “jezik engleskih zakona”, “zakonodavni tekstovi” i “pravni tekstovi”. Upotreba lingvističke terminologije svedena je na minimum, gdje god je to bilo moguće, kako bi sadržaj bio razumljiv široj čitalačkoj publici. Za potrebe analize i lingvističkog opisa u ovoj knjizi koristi se terminologija iz anglističke gramatičke literature (Quirk et al., 2004; Huddleston & Pullum, 2002). U tom smislu, u ovoj knjizi se koriste izrazi “imenička fraza” (engl. *noun phrase*), “glagolska fraza” (engl. *verb phrase*), “pridjevska fraza” (engl. *adjective phrase*), “prijedložna fraza” (engl. *prepositional phrase*) i “priloška fraza” (engl. *adverb phrase*), gdje riječ “faza” (engl. *phrase*) označava “sintagmu”. U dijelu knjige koji se bavi analizom rečenica (odredbi), prihvaćen je kriterij podjele rečenica na “proste” (engl. *simple*), “zavisnosložene” (engl. *complex*) i “nezavisnosložene” (engl. *compound*). Posebna pažnja usmjerena je na razumijevanje funkcionalnih tipova rečenica (Tiersma, 1999; Bhatia, 1993; Šarčević, 1997).

I na kraju, knjiga je organizirana u pet (5) dijelova. Nakon Predgovora i Uvoda, slijedi prvi dio u kojem se govori o pravnom engleskom iz ugla razumijevanja osnova britanskog zakonodavstva, vrsta pravnih akata, unutrašnje organizacije teksta zakona te lingvističkih osobina pravnog engleskog nekad i sad. Nakon toga slijedi dio u kojem se govori o nomotehnici i unutrašnjoj organizaciji teksta zakona. U trećem dijelu je riječ o vokabularu jezika engleskih zakona, pri čemu se detaljno razmatraju samo najfrekventnije vrste riječi i njihova značenja. U narednom, četvrtom dijelu, govori se o frazama kao gradivnim elementima zakonodavnog teksta, a završni dio je posvećen analizi najtipičnijih rečeničnih tipova.

3 Za više informacija o metodološkom okviru pogledati Okičić (2013).

Popis skraćenica

CDA 1971	Criminal Damage Act 1971
CAA 1981	Criminal Attempts Act 1981
PCEA 1984	Police and Criminal Evidence Act 1984
CLSA 1990	Courts and Legal Services Act 1990
CJPOA 1994	Criminal Justice and Public Order Act 1994
CAA 1995	Criminal Appeal Act 1995
CICA 1995	Criminal Injuries Compensation Act 1995
CPIA 1996	Criminal Procedure and Investigation Act 1996
HRA 1998	Human Rights Act 1998
YJCEA 1999	Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999
CJCSA 2000	Criminal Justice and Court Services Act 2000
PCCSA 2000	Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000
CJPA 2001	Criminal Justice and Police Act 2001
ICCA 2001	International Criminal Court Act 2001
CA 2003	Courts Act 2003
CJA 2003	Criminal Justice Act 2003
FA 2006	Finance Act 2006
LLAA 2007	London Local Authorities Act 2007
CJIA 2008	Criminal Justice and Immigration Act 2008
EA 2010	Equality Act 2010
CCA 2013	Crime and Courts Act 2013
TIHCR 2015	The Immigration (Health Charge) Regulations 2015
CJCA 2015	Criminal Justice and Courts Act 2015
CFA 2017	Criminal Finances Act 2017
SA 2020	Sentencing Act 2020
FA 2023	Finance Act 2023
IMA 2023	Illegal Migration Act 2023
NSA 2023	National Security Act 2023

OSA 2023	Online Safety Act 2023
PA 2023	Procurement Act 2023
POA 2023	Public Order Act 2023
MA 2024	Media Act 2024
VPA 2024	Victims and Prisoners Act 2024
AFCA 2025	Armed Forces Commissioner Act 2025
DUAA 2025	Data (Use and Access) Act 2025
TPPA 2025	Terrorism (Protection of Premises) Act 2025

Popis tabela

Tabela 1. Pregled zakonodavnih tijela i nadležnosti u Ujedinjenom Kraljevstvu

Tabela 2. Vrste pravnih akata u Ujedinjenom Kraljevstvu

Tabela 3. Vrste pravnih akata u britanskom zakonodavstvu i zakonodavni ekvivalenti
u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu

Tabela 4. Terminološka hijerarhija

Tabela 5. Primjeri citiranja u praksi

Tabela 6. Ilustracija *shall-resistant* standarda

Tabela 7. Glagolske vs. nominalizirane formulacije u jeziku zakona

Tabela 8. Kontinuirane vs. diskontinuirane fraze u jeziku engleskih zakona

Tabela 9. Pregled engleskih kondicionala

Tabela 10. Pregled najčešćih glagola u rečenicama kojima se propisuju radnje suda

PRAVNI ENGLISKI

Pravni engleski: pojam i varijante

Izraz “pravni engleski” često se koristi, ali rijetko se detaljno objašnjava. Razlog za to leži u činjenici da se ovaj termin često shvata površno – i to iz više razloga. Prvo, engleski je danas drugi jezik u svijetu po broju govornika (više od 1,5 milijardi aktivnih i pasivnih govornika).⁴ Osim toga, engleski ima status *lingua franca* jezika i koristi se kao univerzalni jezik međunarodnog poslovanja, diplomatije i međunarodnog obrazovanja. To ga čini dostupnim i poznatim, ali istovremeno stvara i iluziju da je lako razumjeti i njegove specijalizirane jezičke sisteme. Drugo, ne postoji samo jedan “engleski jezik”, već više njegovih varijanti. Tako, naprimjer, možemo govoriti o američkom engleskom, britanskom engleskom, australijskom engleskom, kanadskom engleskom i drugim varijantama. Najstarija varijanta je britanska, iz koje su se razvile sve ostale. Nijedna od spomenutih varijanti nije identična drugoj jer, kada bi bile iste, ne bi ni mogle postojati kao zasebni jezički sistemi. Treće, razlike koje uočavamo na globalnom nivou vrijede i za pravni engleski. To znači da se iz britanskog pravnog engleskog razvio američki pravni engleski, australijski pravni engleski, kanadski pravni engleski itd. Svi oni dijele određene zajedničke osobine, ali imaju i vrlo prepoznatljivu vlastitu terminologiju, poseban stil, specifičnu sintaksu i pravnu logiku.

Englesko pravo

Kada se govori o terminu “englesko pravo” (engl. *English law*), treba skrenuti pažnju da se ovaj pojam teritorijalno i formalno-pravno ne odnosi na cjelokupan teritorij Ujedinjenog Kraljevstva (Engleska i Vels, Škotska, Sjeverna Irska). Ovaj termin odnosi se na područje Engleske i Velsa koji imaju zajednički historijsko-pravni razvoj, dok se škotsko pravo, s druge strane, znatno

4 <https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languages-worldwide/>

više nalazilo pod uticajem evropskog kontinentalnog prava (Baker, 2019; Kelly, 2022). Kako Williams (2007, str. 2) naglašava:

However, in the United Kingdom, there is not a single legal system. English law and the English legal system apply in England and Wales. Many aspects of the law and legal system of Scotland are markedly different from those of England and Wales; to some extent, the same is true of Northern Ireland.

Pored toga, važno je napomenuti, naročito za one koji se tek žele upoznati s ovom temom, da “englesko pravo” proizlazi iz anglosaksonskog pravnog sistema, te da “englesko pravo” i “anglosaksonsko pravo” nisu sinonimi. Anglosaksonski pravni sistem vezuje se za najranije običaje i usmene tradicije u Engleskoj prije 1066. godine, dok savremeno englesko pravo obuhvata “common law” (bos. “pravo presedana razvijeno kroz sudsku praksu”), “statute law” (bos. “zakonske norme usvojene od strane Parlamenta”) i “equity” (bos. “pravo pravičnosti koje je nastalo kao korekcija rigidnosti “common law””) (Zander, 2020; Baker, 2019; Halapić, 2019; Tanović, 1998).

Zakoni Ujedinjenog Kraljevstva

Ujedinjeno Kraljevstvo (UK) sastoji se od četiri jurisdikcije: Engleske, Velsa, Škotske i Sjeverne Irske – koje imaju različite stepene zakonodavne samostalnosti (Slapper & Kelly, 2022; Halapić, 2019). Dok Parlament u Westminsteru donosi zakone za Englesku i Vels, Škotski i Sjevernoirski parlament imaju vlastite nadležnosti, osim u pogledu tzv. “rezerviranih pitanja” (Turpin & Tomkins, 2011).

Engleska i Vels dijele isti pravni sistem i zakonodavni okvir. Zakone koji se primjenjuju na teritoriji Engleske i Velsa donosi Parlament Ujedinjenog Kraljevstva. Od 1999. godine Vels ima i svoj parlament – Senedd Cymru – koji ima ovlasti da donosi zakone u određenim oblastima, kao što su zdravstvo, obrazovanje i zaštita okoliša, ali ne u svim segmentima zakonodavstva.

Škotska ima poseban pravni sistem koji se razlikuje od englesko-velškog. Škotski parlament sa sjedištem u Edinburgu ima ovlasti da donosi zakone u oblastima poput zdravstva, obrazovanja, pravosuđa i lokalne uprave. Međutim, tzv. rezervirana pitanja, kao što su vanjska politika, odbrana i imigracija, i dalje ostaju u nadležnosti Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva (Bogdanor, 2009).

Sjeverna Irska, također, ima vlastiti pravni sistem i Skupštinu sa sjedištem u Belfastu. Skupština ima ovlasti da donosi zakone u sferama kao što su zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe i kultura, dok su i ovdje rezervirana pitanja pod ingerencijom Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva (Torrance, 2024).

Tabela 1. Pregled zakonodavnih tijela i nadležnosti u Ujedinjenom Kraljevstvu

Jurisdikcija	Zakonodavno tijelo	Područja u kojima donosi zakone	Rezervirana pitanja (Parlament Ujedinjenog Kraljevstva)
<i>Engleska i Vels</i>	Parlament (Westminster); Senedd Cymru (od 1999. za Vels)	Senedd: zdravstvo, obrazovanje, okoliš; Westminster: sva ostala područja	Vanjska politika, odbrana, imigracija, finansijska politika
<i>Škotska</i>	Škotski parlament (Edinburg)	Zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe, lokalna uprava	Vanjska politika, odbrana, imigracija, ustavne nadležnosti
<i>Sjeverna Irska</i>	Skupština Sjeverne Irske (Belfast)	Zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe, kultura	Vanjska politika, odbrana, imigracija; Westminster preuzima ovlasti kada je Skupština suspendovana
<i>Ujedinjeno Kraljevstvo</i>	Parlament (Westminster)	Zakoni koji se primjenjuju na cijelo Ujedinjeno Kraljevstvo (npr., nacionalna sigurnost, vanjska politika)	—

Jezičke osobine pravnog engleskog

Kada je riječ o jezičkim osobinama pravnog engleskog, prvo ćemo se osvrnuti na neke važnije definicije iz literature. Trosborgova (1991, str. 4; 1995, str. 32) definira “pravni registar” kao sveobuhvatan pojam koji uključuje: a) pisani jezik (npr., zakoni, ugovori, presude), b) usmeni jezik (npr., jezik sudnice, advokatske argumentacije) i c) komunikaciju između pravnih stručnjaka te između pravnika i građana. Na osnovu ovih zapažanja autorica uvodi veoma važnu distinkciju između pojmova *language of law* (bos. “jezik prava”) i *legal language* (bos. “pravni jezik”). “Jezik prava” odnosi se na pisane pravne tekstove, a “pravni jezik” na usmenu komunikaciju. U literaturi koja se bavi ovom tematikom se, također, naglašava da zakon ima “dvoslojnu publiku”. Prvi sloj sastoji se od pravnih stručnjaka koji imaju kompetencije da tumače

jezik zakona i u koje se ubrajaju: zakonodavci, sudije, advokati, pravnici (engl. *insiders, specialist audience*), a drugi sloj čine svi oni koji po struci nisu pravnici, odnosno građani, javne institucije i privredne institucije (engl. *outsiders, non-specialist audience*) (Bhatia, 1993; Trosborg, 1997).

Danas se pravni engleski smatra dinamičnim jezičkim sistemom koji je itekako podložan promjenama, ali historijski gledano, ovaj jezički sistem je nekada bio izrazito statičan, arhaičan i otporan na reformu i modernizaciju. Butt i Castle (2001) ističu da se jezik zakona u britanskoj pravnoj tradiciji dugo vremena smatrao posebnom vještinom, odnosno “elitnim kodom” rezerviranim samo za pravnike. To je bilo naročito vidljivo u vremenu kada većina stanovništva nije imala pristup obrazovanju i kada je jezik pravne struke bio izuzetno složen, latiniziran i teško razumljiv jezik (Mellinkoff, 1963). Do početka 70-ih godina XX stoljeća tekst engleskih zakona imao je nekoliko tipičnih obilježja (Griffin, 2024) koje navodimo u nastavku:

- a) arhaični izrazi i fraze poput *therefore, thereof, therein*;
- b) dvočlani i tročlani izrazi (engl. *binomial and multinomial expressions*), npr., *null and void, cease and desist, fit and proper*, nastali iz kombinacije anglosaksonskih i normanskih riječi, korišteni radi pravne sigurnosti i preciznosti;
- c) izuzetno frekventna upotreba modalnog glagola *shall* – poznat kao *legal shall* – korišten kao glavno jezičko sredstvo za izražavanje obaveze;
- d) duge i kompleksne rečenice s brojnim zavisnim klauzama, česta upotreba pasiva (*The agreement shall be deemed terminated*), nominalizacija (*termination* umjesto *to terminate*) te tzv. eliptični imperativ (*To be signed by both parties, Not to be disclosed without consent*).

Većina spomenutih karakteristika danas pripada prošlosti. Pod uticajem pokreta za reformu jezika prava (o čemu ćemo govoriti u nastavku) pravni engleski je danas u velikoj mjeri pojednostavljen i razumljiv ne samo pravnicima već i običnim građanima (Cutts, 2013; Tiersma, 1999).

Reforma jezika prava

Iako se historijski razvoj pravnog engleskog primarno vezuje za Ujedinjeno Kraljevstvo (UK), ideja o njegovoj reformi započela je u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) krajem 70-ih godina XX stoljeća. Pokretači reforme

bili su građani aktivisti, koji su tvrdili da jezik prava ne smije ostati privilegija zakonodavca i uskog kruga pravnih stručnjaka, jer se zakoni odnose na sve članove jednog društva. Iz tog shvatanja formiran je i osnovni zahtjev reforme: zakoni moraju biti napisani tako da ih može razumjeti svaki građanin, a ne samo pravnik. Jedan od upečatljivijih događaja koji se često navodi u literaturi jeste protest aktivistice Chrissie Maher, koja je 1979. godine ispred britanskog parlamenta javno uništila nekoliko stotina službenih formulara i pravnih dokumenata, želeći time ukazati na apsurdnost jezika koji običnim građanima nije bio razumljiv. Ovaj i slični događaji dali su snažan podsticaj formiranju pokreta koji se počinje zalagati za vrlo ozbiljnu i detaljnu reformu jezika prava.

Prvi takav organizirani pokret bio je *Plain English Movement* u SAD-u, a ubrzo potom nastaje i *Plain English Campaign* u Ujedinjenom Kraljevstvu.⁵ Ideja se zatim proširila i na Australiju, Kanadu i Novi Zeland. Iako su reformisti u početku nailazili na otpor i podsmijeh zajednice pravnika – reforma je nazivana “babytalk reformom” i smatrana prijetnjom profesionalnom autoritetu – s vremenom je dobila i institucionalnu podršku. Tokom prvih godina reforme aktivisti su sami prerađivali pravne tekstove, nastojeći zadržati pravnu preciznost, ali uz upotrebu jednostavnijeg i razumljivijeg jezika. Nakon višedecenijskog dijaloga, vlade su počele uvažavati preporuke, i to u formi zvaničnih vodiča za izradu teksta zakona u svim zemljama u kojima je engleski maternji jezik (Butt & Castle, 2001). U svrhu ilustracije, navodimo primjer pravnog teksta prije i nakon reforme:⁶

Originalni tekst (prije reforme):

(1) The Builder shall at his own expense construct sewer level pave metal kerb flag channel drain light and otherwise make good (including the provision of street name plates in accordance with the requirements of the appropriate District Council and road markings and traffic signs in accordance with the requirements of the Council) the street.

Prerađena verzija (poslije reforme):

(2) The Builder must construct the street to Council specifications.

Današnji standardi izrade zakonodavnog teksta na engleskom jeziku zasnivaju se na načelima tzv. *plain language* pristupa koji se može sumirati na

5 *Plain English* doslovno znači upotreba jasnog i jednostavnog engleskog jezika (op. a.).

6 Primjer preuzet iz Butt & Castle, 2001, str. 86.

sljedeći način: tekst zakona piše se jednostavnim vokabularom i jasnim rečenicama bez arhaičnih izraza i suvišnog ponavljanja. U Ujedinjenom Kraljevstvu postoji nekoliko priručnika za izradu teksta zakona koji se danas primjenjuju. U svrhu ilustracije, u nastavku slijedi sažetak preporuka iz dokumenta *Drafting Guidance* (Office of the Parliamentary Counsel, 2024):⁷

- a) Tekst zakona treba biti strukturiran kao jasna i logična cjelina (koncept “storytellinga”).
- b) Rečenice trebaju biti kratke i precizne – ne treba pokušavati sve obuhvatiti i izraziti jednom rečenicom.
- c) Fokus mora biti na sadržaju, ne na formi.
- d) Ton treba biti formalan, ali ne pretjerano naredbodavan.
- e) Sintaksa mora biti logična i pregledna – treba izbjegavati diskontinuirane glagolske konstrukcije (npr., *may by regulation make*).
- f) Upotrebljavati potvrdni oblik rečenice umjesto odričnog oblika gdje god je to moguće (npr., *Speak after the tone* umjesto *Do not speak until you hear the tone*).
- g) Prednost treba dati aktivu nad pasivom.
- h) Koristiti vokabular koji odražava vrijeme u kojem se trenutno živi. Izbjegavati zastarjele riječi i izraze.
- i) Ne koristiti *legal shall*.

Ove preporuke danas čine temelj savremenog pristupa u izradi teksta zakona u svim zemljama u kojima je engleski maternji jezik.

Postulati pravnog jezika

Pravni jezik, osim što se odlikuje specifičnim terminološkim i sintaksičkim osobinama, mora zadovoljiti i niz stilističkih i funkcionalnih načela koja omogućuju jasnoću, pravnu sigurnost i jednoznačnost u tumačenju i primjeni pravnih tekstova (Bhatia, 2011). Ova načela, poznata i kao postulati pravnog jezika, pomažu u oblikovanju pravnih dokumenata koji su istovremeno univerzalno primjenjivi (Butt & Castle, 2001; Williams, 2011).

⁷ Ovaj priručnik primjenjuje se na teritoriji Engleske, Velsa i Sjeverne Irske (postoje posebne upute za izradu teksta zakona na irskom jeziku). Na teritoriji Škotske primjenjuje se dokument *Drafting Matters*!

Konciznost podrazumijeva odsustvo suvišnih i nefunkcionalnih izraza, a to znači da svaka riječ mora imati svrhu u normativnoj strukturi rečenice (Kimble, 2006; Garner, 2013). Današnji pristup u izradi pravnih tekstova prvenstveno je usmjeren ka eliminaciji zastarjelih formula i pleonazama koji opterećuju rečenicu i ne doprinose značenju. Naprimjer, umjesto *Notwithstanding the fact that the tenant has failed to pay rent (...)*, predlaže se *Although the tenant has failed to pay rent (...)*.

U pravnom tekstu terminologija se mora **dosljedno upotrebljavati** kroz cijeli tekst kako bi se izbjegla pogrešna tumačenja (Šarčević, 1997; Robertson, 2016). U skladu s tim, lako je razumjeti da upravo terminološka nedosljednost predstavlja jedan od glavnih uzroka sudskih sporova. Stoga je sasvim jasno zbog čega se riječi sličnog ili približno sličnog značenja ne preporučuju za istovremenu upotrebu u pravnim tekstovima. Naprimjer, ako se u ugovoru koristi riječ *tenant* (bos. “stanar”), ovaj se termin treba dosljedno koristiti u cijelom tekstu. Ukoliko se, umjesto termina *tenant*, u nastavku teksta upotrijebi termin *lessee* (bos. “zakupoprimac”) ili *occupant* (bos. “korisnik prostora”), pravnik će pretpostaviti da među njima postoji razlika u značenju. Iako se na prvi pogled čini da spomenute riječi imaju vrlo slično značenje, njihovo izmjenično korištenje može dovesti do različitih tumačenja i eventualnih nepovoljnih posljedica.⁸ Zato pravni teskovi zahtijevaju slijepo poštovanje principa: jedan termin = jedno značenje (Robertson, 2016). Dalje, svaki izraz u pravnom jeziku mora imati **precizno definirano značenje**. To se u pravnim tekstovima, a naročito u zakonima, utvrđuje odredbama o definiranju. Pored toga, u nekim drugim okolnostima, određeni izraz svoje precizno definirano značenje može steći i kroz sudsku praksu. Egzaktno značenje jednog termina od izuzetne je važnosti u jeziku zakona, budući da od njegove značenjske, odnosno semantičke preciznosti, zavisi i kvalitet pravne argumentacije. Naprimjer, riječ *child* (bos. “dijete”) može imati različita značenja u općem i pravnom kontekstu. U svakodnevnom životu svako može imati svoje shvatanje do kojeg uzrasta je neka osoba dijete. Međutim, u zakonodavstvu, ta riječ postaje termin koji je precizno definiran i putem kojeg se svaka osoba mlađa od 18 godina smatra djetetom – ili drugačije, ovisno o kontekstu.

8 *Tenant* – stanar. Pravni status: ugovorna strana (ima ugovor o zakupu ili najmu); *lessee* – zakupac. Pravni status: ugovorna strana, često se koristi u ugovorima i notarskim aktima u paru: *lessor* (zakupodavac) – *lessee* (zakupac); *occupant* – korisnik prostora. Može se odnositi na *tenant*, ali može biti i član porodice, gost, odnosno bilo ko ko boravi u datom prostoru (op. a.).

“Child” means, subject to paragraph 16 of Schedule 1, a person under the age of eighteen. (CA, 1989, str. 1940)

Pravni tekst mora biti **neutralan, objektivan i nepristran**. Umjesto ličnog tona, koristi se formalni izraz koji služi za održavanje autoriteta pravnog teksta što podrazumijeva izbjegavanje subjektivnog jezika (naprimjer, upotrebu riječi ili izraza poput *like* (bos. “svidati se”), *hate* (bos. “mrziti”), *strongly believe* (bos. “čvrsto vjerovati”, “biti uvjeren” itd.). Naprimjer:

- a) neprikladno za pravni jezik i kontekst: *We strongly believe that this clause will benefit both parties* (bos. “Duboko vjerujemo da će ova odredba biti od koristi za obje strane.”)
- b) prikladno za pravni jezik i kontekst: *This clause shall apply to both parties equally.* (bos. “Ova odredba se primjenjuje na obje strane jednako.”)

Neutralnost ne znači odsustvo namjere, već precizno izražavanje normativnog sadržaja bez stilističkih ukrasa.

Pravni tekst mora imati **jasnu strukturu** – podjelu na dijelove, poglavlja, članove, stavove, uz jasno naznačene odnose između odredbi (npr., upućivanje na druge članove, hijerarhija normi itd.). Prema tome, zakonodavni tekstovi moraju biti konstruirani tako da omoguće dosljedno tumačenje, pri čemu dobra logička organizacija teksta i jasno označeni odnosi među dijelovima teksta predstavljaju osnovni uslov zakonodavne kvalitete (Stefanou & Xanthaki, 2008; Xanthaki, 2014).

STRUKTURA ZAKONA

Nomotehnika i vrste zakona

Organizacijom i strukturom zakona bavi se nomotehnika⁹ koja se u najširem smislu odnosi na skup metodoloških i tehničkih postupaka u pisanju zakona. Nomotehnika ne podrazumijeva samo formalno raspoređivanje teksta u dijelove i članove, nego i osiguravanje unutrašnje logike, preglednosti i jednoznačnosti pravnih normi. Kvalitetna nomotehnička struktura omogućava lakše tumačenje i primjenu zakona, dok njeno zanemarivanje često dovodi do pravne nesigurnosti i kontradiktornih tumačenja. Nomotehnička pravila obično se propisuju posebnim dokumentima (priručnici, smjernice i sl.).

Prije nego što se osvrnemo na organizaciju teksta zakona, važno je pojasniti još jedan bitan detalj koji se tiče razumijevanja riječi “zakon”. Ovu riječ svi mi, i pravnici i laici, razumijemo kao važan dokument normativnog karaktera koji propisuje određenu oblast života i djelovanja. U smislu paralele s engleskim jezikom, ovdje postoji velika razlika. U našoj prevodilačkoj praksi, riječ “zakon” na engleski jezik prevodi se engleskom riječju *law*, kao, naprimjer, Zakon o upravnom postupku → engl. *Law on Administrative Procedure*.¹⁰

Međutim, u britanskom zakonodavstvu riječ *law* nikada se ne koristi za imenovanje dokumenata koje mi u našem jeziku razumijemo kao “zakon(i)”. U britanskom zakonodavstvu zakoni se uvijek nazivaju imenicom *Act* (u jednini) ili *Acts* (u množini), što je skraćeni oblik izraza *Acts of Parliament*. *Acts of Parliament* jesu zakoni koje donosi parlament. Oni se dijele na: a) *Public General Acts*, odnosno zakone koji se odnose na cijelu populaciju na teritoriji Ujedinjenog Kraljevstva (npr., *Equality Act 2010*), i b) *Private Acts (Local and Personal)*, odnosno zakone koji se odnose na specifične slučajeve, osobe, institucije ili lokalne vlasti (npr. *London Local Authorities Act 2007*). Osim toga, postoje i pravni akti poznati kao *Statutory Instruments* (SI), a riječ je o podzakonskim aktima, odnosno izvorima sekundarnog zakonodavstva (Tanović, 1998).

9 “Nomotehnika (složenica od grčkih riječi *nomos* (νόμος) što znači zakon i *tehne* (τέχνη) što znači vještina) je tehnika izrade općih pravnih akata ili, u užem smislu, pravna znanost o strukturi pravila i općih akata te o njihovu sastavljanju i izradi.” (Milotić & Peranić, 2015)

10 <http://www.sipa.gov.ba/assets/files/laws/en/zup12-04.pdf>

U svrhu ilustracije navodimo sljedeću tabelu:

Tabela 2. Vrste pravnih akata u Ujedinjenom Kraljevstvu

Naziv (ENG)	Opis	Donosi ih	Primjena	Primjer
<i>Act of Parliament</i>	Opći naziv za zakon kojeg donosi Parlament Ujedinjenog Kraljevstva	Parlament Ujedinjenog Kraljevstva	Široka primjena; uključuje sve vrste akata	<i>Human Rights Act 1998</i>
<i>Public General Act</i>	Zakon koji se odnosi na sve građane i cijelu teritoriju ili veliki dio UK.	Parlament Ujedinjenog Kraljevstva	Široka primjena	<i>Equality Act 2010</i>
<i>Private Acts</i>	Zakon koji se odnosi na određenu osobu, kompaniju, instituciju ili lokalnu vlast.	Parlament Ujedinjenog Kraljevstva	Ograničena, specifična primjena	<i>London Local Authorities Act 2007</i>
<i>Statutory Instrument (SI)</i>	Sekundarni zakonodavni akt kojim se provodi detaljna primjena zakona.	Ministarstva / Vlada	Regulativna, tehnička ili provedbena pravila	<i>The Immigration (Health Charge) Regulations 2015 (SI 2015/792)</i>

Napomena. Ova tabela prikazuje osnovnu klasifikaciju pravnih instrumenata u Ujedinjenom Kraljevstvu. *Acts of Parliament* spadaju u primarno zakonodavstvo, dok *Statutory Instruments* pripadaju sekundarnim izvorima zakonodavstva.

Jezičke formulacije koje se koriste u pojedinim dijelovima teksta engleskih zakona uvijek su identične i sastoje se od fiksnih izraza koji se ne mijenjaju. U nastavku navodimo izraze koji se koriste u uvodnom dijelu zakona.

Uvodni dio

- Table of Contents* (bos. “Sadržaj”) – opciono; uglavnom prisutan kod dužih zakona;
- Short Title* (bos. “Kratki naziv”);
- Official Citation* (bos. “Službena oznaka zakona”);
- Long Title* (bos. “Dugi naziv”);
- Date of Royal Assent* (bos. “Datum kraljevske saglasnosti, odnosno dan kada je zakon usvojen”);
- Enacting Formula* (bos. “Izjava o donošenju zakona”).

Glavni dio

Glavni dio je tekst zakona koji je organiziran u manje cjeline koje se zovu članovi, stavovi i tačke. Međutim, u jezičkom smislu postoje vrlo važne razlike u imenovanju ovih dijelova teksta u britanskom i domaćem zakonodavstvu. Naprimjer, u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu za imenovanje manje cjeline teksta koristi se riječ “član” koji se u našoj domaćoj prevodilačkoj praksi prevodi engleskom riječju “article”. Međutim, u engleskim zakonima riječ “article” nikada se ne koristi za imenovanje “člana”. U engleskim zakonima koriste se sljedeće skraćenice koje navodimo u nastavku (prilagođeno prema Tanović, 1998; Halapić, 2019):

Tabela 3. Vrste pravnih akata u britanskom zakonodavstvu i zakonodavni ekvivalenti u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu

Britanski termin	Skraćenica	Zakonodavni ekvivalent u bh. zakonodavstvu	UK	BiH	Objašnjenje
<i>Act</i>	-	Zakon	Act 2003	Zakon (2023)	Glavni zakonodavni akt – u UK godina na kraju, u BiH godina u zgradama
<i>Part</i>	Pt/Pts	Dio	Part I, Part II	Dio I, Dio II	Isto: numeracija rimskim brojevima za velike cjeline
<i>Chapter</i>	Ch/Chs	Poglavlje/Glava	Chapter 1, Ch 2	Poglavlje 1, Glava I	arapski i/ili rimski brojevi
<i>Section</i>	s/ss	Član	2 u tekstu, section 2 / s 2 pri citiranju (bez tačke)	Član 2. – s tačkom	Ključna razlika: UK dvostruki format vs. BiH konzistentan
<i>Subsection</i>	sub-s/ss	Stav	(1), (2), (3), u tekstu: s/ss (1)	(1), (2), (3)	Isto
<i>Paragraph</i>	para/paras	Tačka	(a), (b), (c), u tekstu para (a)	a), b), c)	Različite zagrade
<i>Sub-paragraph</i>	sub-para	Podtačka	(i), (ii), (iii), u tekstu sub-para (i)	1), 2), 3)	Različite zagrade
<i>Schedule</i>	Sch/Schs	Prilog	Schedule 1, Sch A	Prilog 1, Prilog A	Slično označavanje: brojevi i slova

Kada je riječ o citiranju člana zakona, pogledat ćemo sljedeći primjer i obratiti pažnju na dijelove teksta koji su podebljani.

100 Non-defendant's bad character

(1) In criminal proceedings, evidence of the bad character of a person other than the defendant is admissible if –

- (a) it is important explanatory evidence,
 - (b) it has substantial probative value in relation to a matter which –
 - (i) is a matter in issue in the proceedings, and
 - (ii) is of substantial importance in the context of the case as a whole,
- or
- (c) all parties to the proceedings agree to the evidence being admissible.

Oznaka 100 označava “član” (engl. *section*)

Oznaka (1) označava “stav člana” (engl. *subsection*)

Oznaka (a) označava “tačku člana” (engl. *paragraph*)

Oznaka (i) označava “podtačku” (engl. *subparagraph*)

Prilikom pozivanja na član 100 (nekog engleskog zakona, naprimjer, Krivični zakon), citiranje bi izgledalo ovako: See **s 100** of the Criminal Justice Act.

Član 3.¹¹

(Oslobađanje od plaćanja uvoznih dažbina i PDV-a)

(1) (...) ¹²

(2) (...)

(3) Oslobađanja navedena u stavu (1) i (2) ovog člana ostvaruju se kod carinske ispostave na

području BiH kojoj je predložena roba koja je predmet oslobađanja, kod koje ispostave korisnik

oslobađanja podnosi sljedeća dokumenta:

a) za oslobađanje iz stava (1) ovog člana:

1) carinsku prijavu (JCI) za stavljanje odnosne robe u slobodan promet (šifra postupka “4200” u prvoj potpodjeli polja 37), koja se smatra i zahtjevom za oslobađanje, popunjenu u skladu s propisima o popunjavanju carinske prijave, te uz upisivanje u drugoj potpodjeli polja 37 carinske prijave šifre “210” (šifra za oslobađanje od plaćanja uvoznih dažbina i PDV-a u okviru IPA prema članu 26. stav (2) tačka a) Okvirnog sporazuma),

2) pravilno popunjenu i ovjerenu Potvrdu za oslobađanje od plaćanja uvoznih dažbina i PDV-a pri uvozu robe, izdatu u skladu sa članom 6. ove Instrukcije, na obrascu iz Priloga 1. (...)

U slučaju bosanskohercegovačkih zakona, situacija je drugačija. Ukoliko pogledamo gornji prikaz i obratimo pažnju na podebljane dijelove teksta, oznaka (3) označava “stav člana”, oznaka a) označava “tačku člana”, a oznake 1) i 2) označavaju “podtačku”.

Tabela 4. Terminološka hijerarhija¹³

Nivo	UK	BiH	Notacija (UK)	Notacija (BiH)
1	Section	Član	167 → section 167	Član 167.
2	Subsection	Stav	(1), (2), (3)	(1), (2), (3)
3	Paragraph	Tačka	(a), (b), (c)	a), b), c)
4	Sub-paragraph	Podtačka	(i), (ii), (iii)	1), 2), 3)

¹¹ (Instrukcija o oslobađanju po IPA II, 2015)

¹² Izostavljen sadržaj što je prikazano oznakom (...).

¹³ Prilagođeno prema Tanović, 1998; Halapić, 2019.

Tabela 5. Primjeri citiranja u praksi

Citiranje (UK)	Citiranje (BiH)
s 25(3)(b)(ii)	član 25. stav (3) tačka b) podtačka 2)
section 2 (2)(a)	član 2. stav (2) tačka a)
s 167(1)	član 167. stav (1)
sch 2	Prilog 2

Završni dio

Završni dio zakona obuhvata odredbe koje se odnose na stupanje na snagu, područje primjene i skraćeni naziv zakona, a obično se nalazi neposredno prije dodatka (engl. *schedule*). U engleskoj terminologiji, ovaj dio naziva se *Commencement, Extent, and Short Title* (najčešće se nalazi na kraju zakona, prije dodataka – *schedules*).

Dodatak zakonu (Schedule) predstavlja opcionu komponentu zakona. Dodatak postoji samo u onim zakonima gdje je potrebno dodatno pojašnjenje, proširenje ili specificiranje tehničkih detalja koji nisu uključeni u glavni tekst zakona. U svrhu boljeg shvatanja strukture teksta engleskih zakona, u nastavku navodimo nekoliko ilustracija.

Online Safety Act 2023

CHAPTER 50

Explanatory Notes have been produced to assist in the
understanding of this Act and are available separately

Slika 1. *Naslovna stranica*

Online Safety Act 2023

CHAPTER 50

CONTENTS

PART 1

INTRODUCTION

- 1 Introduction
- 2 Overview of Act

PART 2

KEY DEFINITIONS

- 3 “User-to-user service” and “search service”
- 4 “Regulated service”, “Part 3 service” etc
- 5 Disapplication of Act to certain parts of services

PART 3

PROVIDERS OF REGULATED USER-TO-USER SERVICES AND REGULATED SEARCH SERVICES: DUTIES OF CARE

CHAPTER 1

INTRODUCTION

- 6 Overview of Part 3

CHAPTER 2

PROVIDERS OF USER-TO-USER SERVICES: DUTIES OF CARE

User-to-user services: which duties apply, and scope of duties

- 7 Providers of user-to-user services: duties of care

Slika 2. Sadržaj zakona

Online Safety Act 2023

2023 CHAPTER 50

An Act to make provision for and in connection with the regulation by OFCOM of certain internet services; for and in connection with communications offences; and for connected purposes. [26th October 2023]

BE IT ENACTED by the King's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the authority of the same, as follows: –

PART 1

INTRODUCTION

1 Introduction

- (1) This Act provides for a new regulatory framework which has the general purpose of making the use of internet services regulated by this Act safer for individuals in the United Kingdom.
- (2) To achieve that purpose, this Act (among other things) –
 - (a) imposes duties which, in broad terms, require providers of services regulated by this Act to identify, mitigate and manage the risks of harm (including risks which particularly affect individuals with a certain characteristic) from –
 - (i) illegal content and activity, and
 - (ii) content and activity that is harmful to children, and
 - (b) confers new functions and powers on the regulator, OFCOM.
- (3) Duties imposed on providers by this Act seek to secure (among other things) that services regulated by this Act are –
 - (a) safe by design, and
 - (b) designed and operated in such a way that –

Slika 3. Uvodni dio zakona

240 Commencement and transitional provision

- (1) Except as provided by subsection (4), this Act comes into force on such day as the Secretary of State may by regulations appoint.
- (2) The power to make regulations under subsection (1) includes power to appoint different days for different purposes.
- (3) Regulations under subsection (1) may not bring section 210 into force before the end of the period of six months beginning with the date specified in regulations under paragraph 8(1) of Schedule 3.
- (4) The following provisions come into force on the day on which this Act is passed –
 - (a) Parts 1 and 2;
 - (b) Chapter 1 of Part 3;
 - (c) section 41, except subsection (4) of that section;
 - (d) section 42 and Schedule 4;
 - (e) sections 43 to 48;
 - (f) section 52(3), (4) and (5);
 - (g) section 53, except subsection (2) of that section;
 - (h) Chapter 7 of Part 3 and Schedules 5, 6 and 7;
 - (i) section 70;
 - (j) section 74;
 - (k) section 79;

241 Short title

This Act may be cited as the Online Safety Act 2023.

Slika 4. *Završni dio zakona*

SCHEDULES

SCHEDULE 1

Sections 3 and 4

EXEMPT USER-TO-USER AND SEARCH SERVICES

PART 1

DESCRIPTIONS OF SERVICES WHICH ARE EXEMPT

Email services

- 1 A user-to-user service is exempt if emails are the only user-generated content (other than identifying content) enabled by the service.

SMS and MMS services

- 2 (1) A user-to-user service is exempt if SMS messages are the only user-generated content (other than identifying content) enabled by the service.
(2) A user-to-user service is exempt if MMS messages are the only user-generated content (other than identifying content) enabled by the service.
(3) A user-to-user service is exempt if SMS messages and MMS messages are the only user-generated content (other than identifying content) enabled by the service.
(4) "SMS message" and "MMS message" have the meaning given by section 55(12).

Services offering only one-to-one live aural communications

- 3 (1) A user-to-user service is exempt if one-to-one live aural communications are the only user-generated content (other than identifying content) enabled by the service.
(2) "One-to-one live aural communications" has the meaning given by section 55(5).

Limited functionality services

- 4 (1) A user-to-user service is exempt if the functionalities of the service are limited, such that users are able to communicate by means of the service only in the following ways—
 - (a) posting comments or reviews relating to provider content;
 - (b) sharing such comments or reviews on a different internet service;
 - (c) expressing a view on such comments or reviews, or on provider content, by means of—

Slika 5. *Dodatak*

O VOKABULARU

Glagoli

Glagol je, slikovito rečeno, lična karte rečenice. Općenito uzevši u obzir, glagol govori mnogo toga ne samo o sebi već i o cijeloj rečenici, naprimjer, kakav je subjekat (živ ili neživ), da li glagol traži ili ne traži neku dopunu (engl. *complement*), kakve se priloške odredbe pojavljuju u rečenici itd. U engleskoj gramatici postoji mnogo podjela glagola, ali za diskusiju u ovom dijelu knjige za nas će biti važna jedino podjela na pomoćne i glavne glagole. Kada je riječ o glavnim glagolima u zakonodavnom tekstu, često se pretpostavlja da su u pitanju neke veoma kompleksne, stručne i nejasne riječi. Međutim, situacija je upravo suprotna. Najfrekventniji glagoli u engleskim zakonima jesu glagoli preuzeti iz općeg engleskog, a to su: *be, have, insert, substitute, mean, make, include, apply (to)*. Ako pogledamo ovu listu glagola, možemo uočiti da nijedan od njih, ni oblikom, ni značenjem, ne upućuje na neku posebnu oblast prava (krivično, privredno, porodično itd.). Drugim riječima, najfrekventniji glagoli engleskih zakona nisu stručne riječi, kao, naprimjer: *revoke* (bos. “opozvati”), *convict* (bos. “osuditi”), *adjudicate* (bos. “presuditi”, “odlučiti o sporu”), *prosecute* (bos. “krivično goniti”), *evict* (bos. “deložirati”) itd. Stoga se, sasvim logično, postavlja pitanje – zbog čega je to tako? Odgovor se krije u tradiciji izrade teksta zakona u britanskoj pravnoj tradiciji u kojoj zakonodavac najveću pažnju posvećuje općim odredbama (engl. *general provisions*) i odredbama definiranja (engl. *definition clauses* ili *interpretation provisions*), koje čine dvije trećine cjelokupnog teksta zakona. Nasuprot tome, suštinske (materijalne) odredbe (engl. *substantive provisions*),¹⁴ koje se odnose na konkretne oblasti prava – poput krivičnog, porodičnog ili privrednog prava – prisutne su u manjoj mjeri i obično zauzimaju onu preostalu jednu trećinu. Ovakva organizacija teksta ujedno ukazuje na to da se konkretne pravne

14 Tipične kategorije zakonodavnih odredbi obuhvataju: 1) *general provisions* (bos. “opće odredbe”), 2) *definition clauses* ili *interpretation provisions* (bos. “odredbe o definiranju pojmova”), 3) *substantive provisions* (bos. “suštinske odredbe”), 4) *procedural provisions* (bos. “procesne odredbe”), 5) *transitional provisions* (bos. “prijelazne odredbe”) i 6) *final* ili *closing provisions* (bos. “završne odredbe”) (prema: Trosborg, 1995; Butt & Castle, 2001).

posljedice smještaju u kontekst šireg normativnog okvira (Bhatia, 1993; Tierma, 1999; Williams, 2007), što odražava i težnju zakonodavca da zakon u što većoj mjeri bude razumljiv svima, a ne samo pravnicima.

S morfološke tačke gledišta, svi visokofrekventni glagoli (osim *apply to*) realiziraju se kao jedna riječ ili, malo stručnije rečeno, kao prosti glagolski oblici koji u općem engleskom imaju više značenja. Naprimjer, glagol *make* u standardnom engleskom može značiti:¹⁵

- 1) napraviti ili načiniti nešto (napraviti tortu – *to make a cake*),
- 2) proizvesti nešto u industriji ili radionici (proizvesti automobile – *to make cars*),
- 3) zaraditi novac (zaraditi mnogo novca – *to make a lot of money*),
- 4) natjerati nekoga da nešto uradi (natjerati nekoga da se nasmije – *to make someone laugh*),
- 5) prouzrokovati neku emociju ili situaciju (učiniti nekoga sretnim – *to make someone happy*),
- 6) postati nešto ili pretvoriti se u nešto (postati dobar doktor – *to make a good doctor*),
- 7) donijeti odluku ili napraviti plan (donijeti odluku – *to make a decision*),
- 8) zakazati ili dogovoriti nešto (zakazati sastanak – *to make an appointment*),
- 9) stići negdje na vrijeme (stići na voz – *to make it to the train*),
- 10) ostvariti rezultat ili ostaviti utisak (ostaviti snažan utisak – *to make a strong impression*),
- 11) izjaviti ili reći nešto (dati prijedlog – *to make a suggestion*),
- 12) pretvoriti nešto u nešto drugo (uduplati (nešto) – *to make it a double*).

Međutim, ulaskom u jezik zakona, ovaj glagol stiče novo značenje “usvojiti”, odnosno “donijeti pravni akt (npr., odluku, naredbu, rješenje, pravila)”. Primjeri takvih rečenica u zakonodavnom tekstu bili bi:

The Secretary of State **may make** an order (a “management order”) in respect of the board. (CJCSA, 2000, str. 5)

The Secretary of State **may make** rules for the regulation and management of attendance centres. (PCCSA, 2000, str. 43)

U nastavku donosimo pregled standardnog i stručnog značenja i za sve ostale najfrekventnije glagole koji su prethodno spomenuti.

15 Definicije prema: Oxford Learner's Dictionaries (2025), Cambridge Dictionary (2025) i Macmillan Dictionary (2025).

Include

- Standardno značenje: uključiti nešto kao dio cjeline (npr., *The list includes apples and oranges.*).
- Pravno značenje: obuhvata, ali se ne ograničava isključivo na spomenute stavke.

In this section –

(a) “conviction” **includes** a finding under section 11(1) below (remand for medical examination) that the person in question did the act or made the omission charged, and “convicted” shall be construed accordingly;

(b) “enactment” **includes** an enactment contained in any order, regulation or other instrument having effect by virtue of an Act. (PCCSA, 2000, str. 9)

Have

- Standardno značenje: posjedovati; imati nešto (materijalno ili apstraktno).
- Pravno značenje: pojavljuje se u kolokaciji (*have the meaning (...)*) imati značenje / imati moć, nadležnost ili pravo (*have power to (...)*).

“Disqualification order” **has** the meaning given by section 30. (CJCSA, 2000, str. 23)

Be

- Standardno značenje: “biti” (izražava stanje, postojanje, identitet).
- Pravno značenje: veoma česta upotreba u pasivnim konstrukcijama radi izražavanja pravnih posljedica ili statusa, naprimjer: *be entitled to, be required to, be made, be amended, be submitted to* itd.

A victim information request **must be made** in accordance with this Chapter. (VPA, 2024, str. 28)

Part 4 of the Courts Act 2003 (court security officers) **is amended** as follows. (CJCA, 2015, str. 150)

Insert

- Standardno značenje: umetnuti, ubaciti nešto u nešto drugo (npr., tekst, predmet).
- Pravno značenje: dodati novi pravni tekst u postojeći zakon “dodaje se”.

After section 27 of the 1980 Act **insert** – “Transfer of criminal proceedings.” (CA, 2003, str. 21)

Substitute

- Standardno značenje: zamijeniti jednu stvar drugom.

- Pravno značenje: zamijeniti dio zakonskog teksta novim formulacijama “zamjenjuje se”.

In subsection (2), for “, 3 and 4” **substitute** “and 3.” (CCA, 2013, str. 20)

Mean

- Standardno značenje: značiti, imati značenje.
- Pravno značenje: precizno definirati određeni izraz ili pojam (ne znači “je/jeste”, nego “ima značenje, znači”).

In this Part, “the 1984 Act” **means** the Police and Criminal Evidence Act 1984 (c. 60). (CJA, 2003, str. 1).

Apply / Apply to

- Standardno značenje: primijeniti nešto na nešto; prijaviti se za nešto.
- Pravno značenje: odnositi se na; važiti za određenu situaciju, osobu ili slučaj.

This paragraph **applies** where an enforcement officer or other person who is under a duty to execute the writ is executing it. (CA, 2003, str. 93)

This section **applies** where a magistrates’ court (“the Committal for committing court”) commits a person in custody or on bail to the Crown sentence in certain Court under any enactment mentioned in subsection (4) below to be cases where offender sentenced or otherwise dealt with in respect of an offence (“the relevant committed in offence”). (PCCSA, 2000, str. 5)

The amendment made by subsection (1) **applies to** a person sentenced before the day on which it comes into force as well as to a person sentenced on or after that day. (CJCA, 2015, str. 12)

Iako najfrekventniji glagoli jezika zakona sačinjavaju ključni fokus diskusije u ovom dijelu knjige, ovdje ćemo se ukratko osvrnuti i na neke druge, manje frekventne koji, međutim, na vrlo ilustrativan način opisuju semantički preokret ulaskom u jezik zakona, o čemu upravo i govorimo. Tako, naprimjer, glagoli poput *appear*, *believe*, *think* i *satisfy* u engleskim zakonima ne znače “činiti se”, “vjerovati”, “misliti” i “zadovoljiti”, nego postaju pravne formule za značenja “utvrditi” kao u “Ukoliko sud utvrdi (...)” ili “smatrati” u “Ukoliko sud smatra (...)” Primjeri takvih rečenica bili bi:

Where it **appears** to the court that the defendant had reasonable cause for his failure to surrender to custody, this paragraph does not apply unless it also appears to the court that he failed to surrender to custody at the appointed place as soon as reasonably practicable after the appointed time. (CJA, 2003, str. 11)

Where an offender is convicted by a magistrates' court of any offence and the court **is satisfied** that the offence was committed during the operational period of a suspended sentence passed by the Crown Court – (a) the court may, if it **thinks** fit, commit him in custody or on bail to the Crown Court, and (b) if it does not, must give written notice of the conviction to the appropriate officer of the Crown Court. (CJA, 2003, str. 290)

Frazalni glagoli (engl. *phrasal verbs*) koji nastaju kao kombinacije glagola i prijedloga, odnosno adverbijalne partikule,¹⁶ nisu frekventni u jeziku engleskih zakona, i to isključivo zbog svoje višeznačnosti, budući da zakonodavac teži jednoznačnosti i nedvosmislenosti. U svrhu ilustracije navodimo sljedeći primjer:

*The witness must **make up** for the missed testimony.* (Ispravno značenje: “Svjedok mora da nadoknadi propušteno svjedočenje.”)

Ostala moguća značenja frazalnog glagola “make up”.¹⁷

- 1) to form something (činiti, sastojati se)
- 2) to invent a story (izmisliti)
- 3) to put on cosmetics (šminkati se)
- 4) to end a disagreement (pomiriti se)
- 5) to replace something lost (nadoknaditi)
- 6) to prepare medicine by mixing (pripremiti)

Ipak, ovakva situacija ne znači da se frazalni glagoli nikako ne upotrebljavaju u jeziku engleskih zakona. Njihov broj je ograničen na upotrebu onih frazalnih glagola koji su, zahvaljujući svojoj dugogodišnjoj upotrebi, postali terminološki ustaljeni i prepoznatljivi kao “fiksni izrazi” koji imaju samo jedno značenje. Dva veoma poznata takva primjera su: a) *come into* (bos. “stupiti (na snagu)”) i *set out* (bos. “propisati”).

The following provisions **come into** force on the day on which this Act is passed –

- (a) Part 3;
- (b) section 73(1) and (3);
- (c) this Part (VPA, 2024, str. 82)

¹⁶ “A phrasal verb consists of a verb followed by an adverbial particle” (Quirk et al., 2004, str. 1150). “Phrasal verbs are combinations of a verb and a preposition or particle that function as a single semantic unit.” (Huddleston & Pullum, 2022, str. 274)

¹⁷ Make [definicija]. Oxford Learner's Dictionaries. (2025) https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/make_1

The provisions of this Act come into force on such day as the Lord Chancellor or the Secretary of State may appoint by order, subject to subsections (2) to (4). (CJCA, 2015, str. 19)

The DVS trust framework, and any revised version of the framework, may – (a) **set out** different rules for different digital verification services. (DUAA, 2025, str. 32)

Sections 5 to 10 **set out** the requirements. (TPPA, 2025, str. 2)

Modalni glagoli: regulatori pravnih obaveza

Modalni glagoli koji se koriste u jeziku zakona pripadaju području *deontičke modalnosti* (engl. *deontic modality*) kojom se izražavaju obaveze, zabrane, dozvole i ovlaštenja (Williams, 2007; Tiersma, 1999). U tekstu engleskih zakona pojavljuju se svi modalni glagoli koji se susreću u standardnom engleskom (Gibbons, 2003). Međutim, posebno je važno istaknuti da se na nivou rečenice, u sklopu glagolske fraze kao jezgre predikata, historijski gledano, ističu tri najfrekventnija, a to su: *shall*, *may* i *must* (Bhatia, 1993; Williams, 2007). Međutim, u novijoj praksi izrade teksta engleskih zakona, ova se situacija znatno promijenila, budući da se modalni glagol *shall*, koji je u literaturi poznat kao *legal shall*, više ne koristi. Razloge i posljedice takve situacije objasniti ćemo u nastavku.

Legal shall: uspon i pad “vrhovne zakonodavne riječi”

Pravni engleski dugo je vremena bio nezamisliv bez modalnog glagola *shall*. U stručnoj literaturi koja se bavi ovom tematikom, ovaj modalni glagol još se zove i *legal shall* ili *non-future shall*, čime se naglašava njegova specifična upotreba u pravnom registru. *Legal shall* se u zakonodavnim tekstovima koristio više od 600 godina (Butt & Castle, 2001). Tokom tog perioda, u engleskim zakonima i pravnom jeziku općenito, ovaj modalni glagol smatran je “vrhovnom zakonodavnom riječju” (engl. *the word of authority*). To je značilo da se svaka odredba u kojoj bi se pojavio *shall* tumačila kao stroga obaveza ili zabrana bez mogućnosti žalbe ili diskrecionog postupanja. Međutim, početkom 80-ih godina XX stoljeća, kao što smo ranije spomenuli, započinje reforma jezika prava u državama u kojima je engleski izvorni jezik zakonodavstva. U tom kontekstu, *legal shall* postaje predmet oštih kritika, prvenstveno zbog pretjerane i neujednačene upotrebe u zakonima, što je, prema tadašnjim reformistima,

dovelo do potpune konfuzije u shvatanju i tumačenju odredbi zakona. Dru-
gim riječima, *legal shall* se toliko frekventno koristio da se više nije moglo
jasno razlikovati šta je obaveza, a šta samo puka pravna činjenica (Kimble,
1991; Asprey, 1992). Reformisti su stoga predložili potpuno izbacivanje mo-
dalnog glagola *shall* iz pravnog registra, pa tako i iz jezika zakona. Prvi takvi
prijedlozi pojavili su se u SAD-u početkom devedesetih godina prošlog sto-
ljeća, nakon čega je ova inicijativa brzo dobila podršku i u drugim zemljama
engleskog govornog područja. Iako je postojalo jedinstveno teoretsko slaganje
oko ukidanja glagola *shall*, prestanak korištenja ovog modalnog glagola u za-
konodavnim tekstovima bio je, ipak, nešto duži proces koji je podrazumijevao
veoma dug i težak dijalog sa zakonodavnim tijelima i vladom. U nastavku
slijedi prikaz vremenskog redoslijeda zvaničnog ukidanja upotrebe *legal shall*
iz zakonodavnih tekstova (Williams, 2011, str. 145):

- 1) Australija – 2000.
- 2) Ujedinjeno Kraljevstvo – 2008.
- 3) Novi Zeland – 2009.
- 4) Sjedinjene Američke Države – 2011.

Shall-free standard: nova era modalnosti

Danas se u svim zemljama u kojima je engleski maternji jezik *shall* više
ne koristi u zakonodavnim tekstovima, a ovakav pristup u literaturi je po-
znat pod nazivom *shall-free standard* (Cooper, 2011). Međutim, ukidanje
ovog modalnog glagola nije značilo prestanak propisivanja obaveza i zabrana.
Prema tome, danas se u engleskim zakonima, umjesto *legal shall* za obaveze
koristi *must*, za zabrane *must not*, za opće pravne odredbe koristi se glagol u
sadašnjem prostom vremenu (engl. *Present Simple Tense*), dok se za diskre-
ciona ovlaštenja koriste *may* i *may not*. U nastavku slijedi tabelarni prikaz
spomenutih reformskih izmjena:

Tabela 6. Ilustracija *shall-resistant* standarda

Vrsta odredbe ¹⁸	Prije reforme	Poslije reforme	Vrsta zamjene	Primjer
<i>Primjena</i> (odredbe, akta ili bilo kojeg njenog dijela) u značenju “primjenjuje se” ili “ne primjenjuje se”	shall apply shall not apply	apply do/does not apply	shall Present Simple Tense	(1) Subsection (8) applies whether or not the person is in the United Kingdom. (Media Act, 2024, str. 163) (2) Section 127 of the Magistrates’ Courts Act 1980 does not apply to a complaint under this section. (Public Order Act, 2023, str. 32)
<i>Stupanje na snagu</i>	shall have effect	have/has effect	shall Present Simple Tense	(3) The amendment made by subsection (1) has effect for accounting periods beginning on or after 1 January 2023. (Finance Act 2023, str. 1)
<i>Stavljanje van snage</i>	shall cease to have effect	cease to have effect	shall Present Simple Tense	(4) Where a court makes a serious disruption prevention order in respect of a person and the person is already subject to such an order, the earlier order ceases to have effect. (Public Order Act 2023, str. 29)
<i>Izmjene i dopune</i>	shall insert, shall omit, shall substitute, shall delete, shall be amended	insert, omit, substitute, delete i is amended	shall Present Simple Tense	(5) In Chapter 6A of Part 3 (trade profits: R&D expenditure credits), in section 104M (amount of R&D expenditure credit), in subsection (3), for “13%” substitute “20%”. (Finance Act, 2023, str. 3) (6) The Children Act 1989 is amended in accordance with subsections (2) to (7). (Victims and Prisoners Act, 2023, str. 17)

18 Odredbe su proizvoljno klasificirane po značenju glavnog glagola radi lakšeg razumijevanja tematike čitalačkoj publici koja nije upoznata s formalnom klasifikacijom odredbi u pravnom kontekstu. Za više informacija vidi: Pravila i postupci za izradu zakona i drugih propisa Federacije Bosne i Hercegovine, 2022.

<i>Definiranje termina</i>	shall mean	mean	shall Present Simple Tense	A “UK person” means — (a) a United Kingdom national; (b) an individual who lives in the United Kingdom; (c) a body incorporated under the law of a part of the United Kingdom; (d) an unincorporated association Formed under the law of a part of the United Kingdom. (National Security Act, 2023, str. 3)
<i>Striktna obaveza</i>	shall + glavni glagol	must + glavni glagol	shall must	In carrying out a review under this section OFCOM must consider – (a) the costs to public service broadcasters of fulfilling the public service remit for television in the United Kingdom; (b) the sources of income available to them for meeting those costs. (Media Act, 2024, str. 4) On making a serious disruption prevention order the court must in ordinary language explain to P the effects of the order. (Public Order Act, 2023, str. 26)
<i>Eksplicitna zabrana</i>	shall not + glavni glagol	must not + glavni glagol	shall not must not	The court must not remand a person for a period exceeding eight clear days except that – if the court remands the person on bail, it may remand the person for a longer period if the person and the other party consent, and if the court adjourns a case under section 19(9) (remand for medical examination and report) the court may remand the person for the period of adjournment. (Public Order Act, 2023, str. 37) The period stated in an account monitoring order must not exceed the period of 90 days beginning with the day on which the order is made. (National Security Act 2023, str. 104)

<i>Diskreciono ovlaštenje</i> ¹⁹ (<i>službena osoba i/ili institucija</i>) u značenju “može”	shall + glavni glagol	may + glavni glagol	shall may	The court may make a serious disruption prevention order in respect of P only if it is made in addition to – (a) sentence imposed in respect of the current offence, or (b) an order discharging P conditionally. (Public Order Act, 2023, str. 23)
<i>Diskreciono ovlaštenje</i> (<i>službena osoba ili institucija</i>) u značenju “ne mora”	shall not + glavni glagol	may not + glavni glagol	shall not may not	OFCOM may not give a confirmation decision or a penalty notice to a parent entity (“P”) if — (a) P meets the condition in section 1162(2)(a) of the Companies Act 2006 in relation to E, and Media Act 2024 (c. 15) 171 Schedule 11—Schedule to be inserted as Schedule 16B to the 2003 Act (b) P makes representations to OFCOM, in pursuance of paragraph 2(7) or sub-paragraph (4), that satisfy OFCOM that P does not meet any condition in section 1162(2)(b), (c) or (d) or (4) of that Act in relation to E. (Media Act 2024, str. 172) An officer may not make an order under this paragraph unless the officer — (a) is satisfied as mentioned in paragraph 2(2) or paragraph 9(2) or (3) (as the case may be), and (b) has reasonable grounds for believing that the case is one of great emergency and that immediate action is necessary. (National Security Act, 2023, str. 82)

Međutim, unatoč reformi, posebno treba naglasiti da se *legal shall* i dalje vrlo često susreće u engleskim zakonima starijeg datuma koji su još uvijek na snazi. Iz praktičnih i pravnih razloga, reformske izmjene nisu retroaktivno primijenjene na starije zakone. Stoga, kada se u novijim zakonima vrše

¹⁹ “*shall* imposes a duty or an obligation, *may* confers a discretionary power. Thus *shall* is mandatory while *may* is discretionary. (...) But there have been situations where the words have been misused by Parliamentary Counsel. There are cases where the courts have construed *shall* to mean *may* and *may* to mean *shall*. Sometimes the court’s departure from the usual meaning or usage of the words has been convincingly explained. At other times the departure has been extremely difficult to understand.” (Crabbe, 1993, str. 76)

izmjene i dopune starijih zakona koji sadrže *shall*, te odredbe se citiraju i preuzimaju u izvornom obliku. Ova situacija ima nekoliko implikacija za pravnu praksu i jezičku analizu. Prvo, *legal shall* nastavit će se pojavljivati u engleskim zakonima još decenijama, budući da mnogi ključni zakoni prije reforme ostaju na snazi u izvornom obliku. Drugo, studenti i prevodioci trebali bi biti u mogućnosti da prepoznaju i tumače *shall* u kontekstu starijih, odnosno engleskih zakona novijeg datuma. Upravo zbog toga su u ovoj knjizi navedeni i primjeri sa *legal shall* koji podsjećaju na ovu važnu činjenicu.²⁰

Imenice

U jeziku prava imenice zauzimaju posebno mjesto budući da se njima imenuju pojmovi, statusi, institucije, prava, obaveze, sankcije itd. Drugim riječima, imenice su u jeziku prava nosioci pravne stvarnosti. U stručnoj literaturi koja se bavi ovom tematikom, obično se kaže da imenice u zakonodavnom jeziku imaju dvije funkcije: *definicijsku* – kojom se precizira značenje pravnog termina, i *normativnu* – kojom se označavaju nosioci prava, obaveza ili sankcija (Tiersma, 1999; Butt & Castle, 2001).

Kao što je to slučaj s glagolima, tako i imenice u općem jeziku veoma često, imaju više značenja, ali ulaskom u jezik zakona, to značenje se sužava. Na primjer, imenica *consideration* u standardnom engleskom znači “razmatranje”, dok u ugovornom pravu ima stručno značenje: “vrijednost koja se razmjenjuje između ugovornih strana” (Black, 2019, str. 381). Što se tiče najfrekventnijih imenica u jeziku engleskih zakona, može se govoriti o tri grupe, odnosno: 1)

20 Kada se govori o reformi modalnog glagol *shall*, važno je naglasiti da se ukidanje ovog modalnog glagola iz zakonodavnog jezika odnosi isključivo na zemlje u kojima je engleski maternji jezik. Ovo može biti važna informacija za sve one koji se bave prevodenjem pravnih akata na engleski jezik zbog sljedećih razloga. U pravnim aktima Evropske unije, *shall* je i dalje autoritativna riječ koja se još uvijek veoma frekventno koristi za propisivanje obaveza i zabrana. Ova praksa rezultat je nekoliko faktora. Prvo, institucije EU-a su usvojile britansku nomotehničku tradiciju prilikom formiranja vlastite tradicije prevodenja pravnih akata na engleski jezik još 70-ih godina XX stoljeća, kada je *shall* bio dominantan u britanskom zakonodavstvu. Drugo, reforma *Plain English* pokreta nije imala isti uticaj na višjezično zakonodavstvo EU-a, gdje engleski funkcionira kao jedan od 24 službena jezika, ali i jedan od tri radna jezika, pri čemu se nacrt teksta pravnih akata u skoro 95% slučajeva izrađuje na engleskom uz upotrebu modala *shall*. Treće, prevodioci iz kontinentalno-evropskih pravnih sistema tradicionalno koriste *shall* za prevodenje domaćih zakona na engleski jezik. To dodatno ukazuje na činjenicu da se jezička percepcija ovog modalnog glagola među govornicima kojima engleski nije maternji jezik nije značajno promijenila jer se *shall* i dalje tumači kao nedvosmislen izraz obaveze i zabrane (Okčić, 2020). U stručnoj literaturi ovaj pristup u izradi teksta zakona naziva se *shall-resistant standard* (Cooper, 2011).

imenicama koje su preuzete iz općeg engleskog, 2) imenicama koje su preuzete iz administrativno-pravnog registra i 3) imenicama koje su visokostručni pravni termini. Primjeri imenica koje su preuzete iz općeg engleskog bili bi: *section*, *act*, *person*, *order*, *paragraph* itd. Identično kao i glagoli, ulaskom u jezik zakona, ove imenice stiču svoje specifično značenje. Naprimjer, u općem engleskom *section* može značiti “dio”, “odjeljak”, pa čak i “uslužna jedinica”. U jeziku zakona *section* znači isključivo “član (zakona)” (Tanović, 1998; Halapić, 2019). Ulaskom u jezik zakona, *section* stiče i određene morfosintaksične specifičnosti: ova imenica nikada se ne pojavljuje samostalno, budući da iza nje uvijek mora doći broj, kao, naprimjer, *section 4*.²¹ Isti obrazac važi i za imenice poput *subsection* (bos. “stav”) i *paragraph* (bos. “tačka”), koje se javljaju u izrazima kao što su *subsection (2)* ili *paragraph (a)*, čime se osigurava standardizirana struktura i olakšava citiranje zakonskih odredbi. Dalje, iako imenica *person* u općem engleskom označava “osobu”, u pravnom registru ova imenica dobija formalno značenje “lice” koje nastaje formaliziranjem i preciziranjem statusa, prava i obaveza uz upotrebu, najčešće, zavisnih klauza, naprimjer:

- *a person who is entitled to compensation* – lice s pravom na naknadu
- *any person who breaches this agreement* – bilo koje lice koje prekrši ugovor
- *a person who has committed an offence* – lice koje je počinilo krivično djelo
- *the person who signed the contract* – lice koje je potpisalo ugovor.

Kada je riječ o imenicama iz administrativno-pravnog registra, tipični primjeri ovakvih imenica bili bi: *regulation*, *code*, *bylaw*, *inspector*, *law*, *inspectorate*, *lawyer*, *certificate*, *governor*, *assessor*, *procurator*, *assembly*, *state*, *statute*, *minister* itd. Za razliku od prethodne grupe, ove imenice imaju stručno značenje suženog spektra i ne pripadaju općem jeziku. I na kraju, tu su i imenice koje imaju status visokostručnih pravnih termina koji se koriste ovisno o tome o kojem je zakonu riječ. Ove imenice pojavljuju se selektivno, odnosno samo u onom zakonu koji propisuje normu iz oblasti prava kojoj dati termini pripadaju. Primjeri takvih imenica bili bi:

21 To doslovno znači “section number 4”. S lingvističke tačke gledišta, ova pojava poznata je kao postmodifikacija imenice numeralom (*postposed numeral*) i karakteristična je za formalne registre engleskog jezika (Quirk et al., 2004, str. 1273).

- krivično pravo (engl. *Criminal Law*): *offence* (bos. “krivično djelo”), *penalty* (bos. “kazna”), *accused* (bos. “optuženi”), *guilt* (bos. “krivica”), *sentence* (bos. “presuda”)
- porodično pravo (engl. *Family Law*): *custody* (bos. “starateljstvo”), *marriage* (bos. “brak”), *divorce* (bos. “razvod”), *spouse* (bos. “supružnik”), *maintenance* (bos. “finansijska podrška”)
- obligaciono pravo (engl. *Contract Law*): *agreement* (bos. “ugovor”), *party* (bos. “stranka”), *obligation* (bos. “obaveza”), *breach* (bos. “povreda”)
- imovinsko pravo (engl. *Property Law*): *ownership* (bos. “vlasništvo”), *title* (bos. “vlasnički list”), *transfer* (bos. “prenos vlasništva”), *estate* (bos. “imovina”), *possession* (bos. “posjed”).

Nominalizacija: neutralnost forme, moć sadržaja

U zakonodavnom tekstu, nominalizacija je jedna od najsnažnijih tehnika zakonodavca za formuliranje odredbi. Lingvistički rečeno, riječ je o procesu tvorbe novih riječi na način da se glagol (ili pridjev) pretvara u imenicu (Quirk et al., 2004), pa tako od glagola poput: *decide*, *apply*, *authorize*, *amend*, *violate*, *offend* nastaju imenice kao što su: *decision*, *application*, *authorization*, *amendment*, *violation*, *offence*. Iako je nominalizacija uobičajen mehanizam u akademskom, birokratskom i naučnom jeziku, u zakonodavnom tekstu ona poprima posebnu ulogu: postaje sredstvo koje čini tekst formalno neutralnim, a sadržajno autoritativnim i konačnim (Imamović, 2011; Rizvić-Eminović, 2015; Matusiak, 2024). Prema Bhatia (1993), Williams (2007) i Tiersma (1999), nominalizacija u zakonodavnim tekstovima je ključni alat koji doprinosi: a) eliminaciji subjekta, čime se uklanja onaj koji snosi odgovornost, b) stilskom distanciranju budući da zakon ne “djeluje” već “navodi”, “propisuje”, “precizira” i c) stvaranju “gotovih činjenica” koje se ne preispituju nego konstatiraju. Naprimjer:

bez nominalizacije: *The court amends the ruling.*

s nominalizacijom: *The amendment of the ruling shall take effect immediately.*

U primjeru s nominalizacijom, subjekat (*court*) i radnja (*amends*) nestaju iz fokusa. Umjesto toga, fokus je na činjenici (*amendment*), odnosno “rezultativnoj imenici” koja zvuči objektivno, formalno, zakonito (Rizvić-Eminović, 2014). Pogledajmo i sljedeće primjere:

The Minister has refused the application. – Ovdje je jasno ko je donio odluku: Ministar. On je vršilac radnje, on je odgovoran.

The refusal of the application must be final. – Ovdje više nema vršioca radnje, postoji samo činjenica odbijanja čime se pojačava autoritativnost pravnog teksta: fokus se prebacuje s osobe koja je odbila na posljedicu tog odbijanja – njegovu konačnost i obavezujući karakter.

Tabela koja slijedi prikazuje kontrast između glagolskih i nominaliziranih formulacija u pravnom jeziku.

Tabela 7. Glagolske vs. nominalizirane formulacije u jeziku engleskih zakona

Glagolska formulacija	Nominalizirana formulacija	Efekat u pravnom jeziku
The court decided to release the accused.	The decision to release the accused was issued.	Uklanja subjekat (<i>court</i>); fokus na rezultatu, ne na radnji.
The Minister approved the regulation.	The approval of the regulation was granted.	Stvara formalniji ton; “approval” zvuči autoritativnije.
The company failed to comply with the law.	There was a failure to ensure compliance with the law.	Smanjuje osjećaj odgovornosti; apstraktno formulirano.
The officer refused the application.	The refusal of the application was communicated.	Fokus s osobe prelazi na administrativni čin.
The employer terminated the contract.	The termination of the contract took place.	U centru pažnje je rezultat radnje.

Prema tome, nominalizacija u jeziku zakona:

- “zamagľuje” odgovornost (ne znamo ko je “odlučio”, “odbio”, “kaznio”)
- omogućava neutralnost i formalnost – što je pravno poželjno
- olakšava kompresiju sadržaja – više informacija, kraća rečenica
- pogoduje proceduralnom stilu koji je čest u administraciji i zakonodavstvu
- uspostavlja terminološku preciznost i konzistentnost (npr., *refusal*, *provision*, *infringement*)
- stvara dojam objektivnosti, pri čemu odluke donosi “sistem” a ne pojedinac (*the decision was made* umjesto *the judge decided* (...))
- doprinosi univerzalnosti jer se pravni propisi odnose na šire situacije i kontekste, a ne samo na pojedinačne slučajeve (*termination of contract* se u kontekstu radno-pravnih propisa odnosi na svaki slučaj prekida ugovora).

Složenice: preciznost protiv dvosmislenosti

Završni aspekt analize imenica u pravnom kontekstu odnosi se na engleske složenice. Tvorba složenica (engl. *compounding*) predstavlja jedan od najproduktivnijih načina tvorbe novih riječi u engleskom jeziku, a složene imenice predstavljaju jedan od najčešćih oblika (Biber et al., 1999), te ćemo im ovdje posvetiti posebnu pažnju. Složene imenice se sastoje od niza imenica, pa se tako u engleskom susreću kombinacije od dvije, tri ili više imenica, naprimjer:²²

- dvije imenice: *case file* → spis predmeta
- tri imenice: *data protection law* → zakon o zaštiti podataka
- četiri imenice: *student visa application form* → obrazac za prijavu studentske vize

Specifičnost ovako nastalih engleskih složenih imenica ogleda se u činjenici da se ove morfološke tvorevine mogu tumačiti na više načina. Postojanje mogućnosti višestrukog interpretiranja u zakonodavnim tekstovima posebno je problematično budući da jezik zakona, kao što smo ranije spomenuli, slijedi princip “jedna riječ – jedno značenje”. U svrhu ilustracije, pogledajmo sljedeći primjer:

Witness statement verification procedure

Prvo moguće tumačenje: “procedura za verifikaciju izjave svjedoka”

[[[witness statement] verification] procedure]

[witness statement] = izjava svjedoka

[[witness statement] verification] = verifikacija izjave svjedoka

[[[witness statement] verification] procedure] = procedura za verifikaciju izjave svjedoka

Drugo moguće tumačenje: “verifikacija procedure davanja izjave svjedoka”²³

[witness [[statement verification] procedure]]

[statement verification] = verifikacija izjave

[[statement verification] procedure] = procedura verifikacije izjave

[witness [[statement verification] procedure]] = procedura verifikacije izjave svjedoka

22 Riđanović navodi niz od 11 imenica (za više informacija vidi: Riđanović, 2007).

23 U hipotetičkom smislu. Obično je jasno koje je značenje niza imenica tačno i kao takvo je definirano u tekstu zakona. Međutim, ove strukture mogu biti veliki problem za početnike te primjer služi u svrhu ilustracije (op. a.).

Zbog potencijalnih problema višeznačnosti, u jeziku engleskih zakona zakonodavac se služi posebnom strategijom kada je riječ o složenicama. Ukratko, prije bilo kakve slobodne upotrebe, svaka složenica se prvo mora eksplicitno definirati, bez obzira na to da li je riječ o stručnom terminu ili ne.

Primjer odredbe kojom se definira složenica: *In this section, “**claims officer**” means a person appointed by the Secretary of State under section 3(4)(b).* (CICA, 1995, str. 2)

Upotreba složenice nakon definicije: *A **claims officer** shall be appointed on such terms and conditions as the Secretary of State considers appropriate.* (CICA, 1995, str. 4)

Pridjevi

Za razliku od imenica i glagola, pridjevi u jeziku engleskih zakona javljaju se znatno rjeđe. Ovakva distribucija nije slučajna i rezultat je nekoliko međusobno povezanih razloga. Prvo, u engleskom jeziku nema mnogo pridjeva koji nisu nastali izvođenjem iz drugih vrsta riječi, kao što su: *big, red, small, long* itd. Drugo, upravo zbog ove situacije, engleski vrlo često upotrebljava imenice kao pridjeve, odnosno kao predmodifikatore drugih imenica koje ih dodatno opisuju, čime nastaju složenice (Riđanović, 2007). Naprimjer, engleski jezik nema pridjev “londonski,” pa upotrebljava imenicu *London* da bi opisao *Festival* u *London Festival*. Treće, pravni jezik, kao što smo ranije spomenuli, izbjegava stilsku raznolikost i prekomjernu upotrebu opisnih elemenata te su deskriptivne funkcije svedene na minimum, pri čemu se pridjevi moraju koristiti dosljedno, precizno i u strogo definiranom kontekstu. Iako se javljaju rjeđe nego imenice ili glagoli, pridjevi ipak imaju važnu funkciju u jeziku zakona. Najčešće se koriste kao predmodifikatori imenica u atributivnoj funkciji i pripadaju uskom, ustaljenom skupu termina. Dva najfrekventnija pridjeva u jeziku engleskih zakona su: a) *appropriate* (bos. “odgovarajući”) i b) *relevant* (bos. “relevantan”, “(koji se) odnosi na”). Iako se značenja ovih i sličnih pridjeva, na prvi pogled, čine banalnim, u pravnom kontekstu pridjev može imati presudnu normativnu implikaciju. Stoga zakonodavac pridjevima pristupa na sličan način kao i složenim imenicama: značenje pridjeva uvijek se mora precizno definirati. Naprimjer:

*In this Part, “**appropriate Minister**” means the Lord Chancellor or the Secretary of State.* (CJCSA, 2000, str. 10)

Nakon definicije, fraza se dalje koristi bez dodatnih objašnjenja:

The appropriate Minister may by order make a scheme (...). (CJCSA, 2000, str. 22)

Što se tiče pridjeva koji se pojavljuju u predikativnoj funkciji, riječ je o vrlo malom broju takvih pridjeva, od kojih se kao najčešći susreću: a) *liable* (bos. “koji podliježe (kazni)”) i *guilty* (bos. “kriv”). O ovim pridjevima će biti više riječi u dijelu koji se bavi analizom fraze.

Prijedlozi

Za razliku od općeg engleskog u kojem prijedlozi najčešće označavaju prostor ili vrijeme, u jeziku engleskih zakona prijedlozi podliježu metaforizaciji svog primarnog značenja i koriste se za orijentiranje čitaoca unutar teksta zakona. Ova pojava promjene značenja ulaskom u određeni registar se u lingvistici opisuje kao *enclosure* → *abstract inclusion*, odnosno prijelaz od konkretnog prostora ka apstraktnoj uključenosti (Quirk et al., 2004; Lakoff, 1980; Boers, 1996; Dirven, 1993; Tyler & Evans, 2004). Drugim riječima, tekst zakona se zamišlja kao prostor u kojem se zakonodavac kreće i unutar kojeg “pokazuje” čitaocu gdje se određeni sadržaj nalazi. Važno je napomenuti da prijedlozi u zakonodavnim tekstovima najčešće učestvuju u obrazovanju prijedložnih sintagmi (engl. *prepositional phrases*). O strukturi i funkciji prijedložnih sintagmi bit će detaljnije riječi u kasnijim poglavljima ove knjige. U tom smislu, u jeziku zakona najčešće se upotrebljavaju prijedlozi *in* (bos. “u”) i *under* (bos. “prema”, “po”, “na osnovu”). U standardnom engleskom jeziku, *in* označava “lokaciju unutar fizičkog prostora”, a *under* označava “lokaciju ispod nečega”. Međutim, u zakonodavnom jeziku dolazi do apstrahovanja značenja, pa se tako prijedlog *in* koristi za označavanje lokacije sadržaja zakonodavnog teksta, naprimjer, *in this section*, *in this Part* (bos. “u ovom članu”, “u ovom dijelu”). S druge strane, prijedlog *under* se u jeziku zakona koristi za: a) za upućivanje na pravni temelj ili autoritet na osnovu kojeg se nešto čini (*An order under section 4* = naredba (donijeta) na osnovu člana 4. ili *a code of practice under section 60* = kodeks (uspostavljen) prema članu 60.) i b) za pozivanje/citiranje određenog dijela teksta (*under subsection (1)* = prema stavu 1, u skladu sa stavom 1). Primjeri takvih rečenica bili bi:

In this section, “code” means a code of practice *under* section 60, 60A or 66. (CJA, 2003, str. 8)

An order *under* section 4 may amend or otherwise modify this Act or any other enactment. (CCA, 2013, str. 3)

The Director General may give a direction *under* subsection (5) only if the Director General considers that –

- (a) performance of the task would assist the NCA to exercise functions;
- (b) it is expedient for the directed person to perform that task; and
- (c) satisfactory arrangements cannot be made, or cannot be made in time, under subsection (1) (CCA, 2003, str. 56)

Što se tiče prijedloga koji imaju vremensko značenje, važno je napomenuti da vrijeme u zakonodavnim tekstovima nije vezano uz minute, sate i dane; ono postaje pravno definirani trenutak, pa se tako dodatno specificira njihovo značenje. Tako, naprimjer, prijedlog *in* koji se u općem engleskom koristi za širi vremenski period (*in 2025*), u zakonima označava pravni kontekst u kojem se nešto dešava. U primjeru koji slijedi, pravni kontekst se izražava putem *In exercising those functions* (bos. “prilikom izvršavanja navedenih funkcija”).

In exercising those functions, the person concerned must have regard to the following aims –

- (a) the protection of the public,
- (b) the reduction of re-offending,
- (c) the proper punishment of offenders,
- (d) ensuring offenders’ awareness of the effects of crime on the victims of crime and the public,
- (e) the rehabilitation of offenders. (CJCSA, 2000, str. 2)

Dalje, prijedlog *on* u općem engleskom koristi se najčešće za upućivanje na specifičan vremenski period, naprimjer, dan (*on Monday*), dok u zakonodavnom tekstu ovaj prijedlog znači “u trenutku kada” ili “prilikom”. U primjeru koji slijedi, prijedlog *on* u *on the revocation of a management order* (bos. “u trenutku opoziva naloga za upravljanje” ili “prilikom opoziva naloga za upravljanje”) označava precizan trenutak kada nastupaju pravne posljedice. Slični primjeri uključuju *on conviction* (po osuđivanju), *on application* (po podnošenju zahtjeva), *on receipt* (po prijemu).

On the revocation of a management order, any person who is a member of the board by virtue of the order and the arrangement ceases to be a member; and, accordingly, any

vacancy occurring by virtue of the revocation is to be filled in accordance with Schedule 1. (CJCSA, 2000, str. 6)

Prijedlog *after* u standardnom engleskom znači “poslije nekoga ili nečega”, naprimjer, *after you* (bos. “poslije tebe”), *after my vacation* (bos. “poslije mog godišnjeg odmora”) itd. U zakonodavnom tekstu, međutim, ovaj prijedlog označava mjesto u strukturi zakona gdje se umeće ili dodaje novi sadržaj (tekst), što je veoma tipično za odredbe kojima se propisuju izmjene i dopune teksta. U primjeru koji slijedi, *after* u *after subsection (3)* (bos. “poslije stava 3” ili “iza stava 3”) pokazuje tačno mjesto gdje se novi tekst ubacuje.

In section 62 of the Justices of the Peace Act 1997 (inspectors 1997 c. 25. of the magistrates’ courts service), *after* subsection (3) there is inserted – “(3A) It shall also be the duty of inspectors of the magistrates’ courts service – (a) to inspect and report to the Lord Chancellor on the performance by the Children and Family Court Advisory and Support Service (referred to in this and the next section as the Service), and the officers of the Service, of their functions; and (b) to discharge, in connection with those functions or with related functions of any other person, such functions as the Lord Chancellor may from time to time direct.” (CJCSA, 2000, str. 8)

Prema tome, na osnovu svega što je do sada rečeno, može se reći da je precizna upotreba prijedloga u jeziku zakona veoma važna jer: a) orijentira čitaoca unutar zakona i na taj način omogućava brzo pronalaženje relevantnih odredbi, b) sprečava dvosmislenost (pogrešno shvaćeno značenje prijedloga može promijeniti pravnu implikaciju cijelog člana) i c) metaforički strukturira zakon kao prostor u kojem se čitalac kreće s lakoćom i na strukturiran način.

Prilozi

U odnosu na ostale vrste riječi o kojima smo do sada govorili, prilozi (engl. *adverbs*) se ne ističu kao mnogobrojan skup riječi u engleskim zakonima, ali njihova uloga daleko je od zanemarljive. Kao što ćemo pokazati u nastavku, prilozi u zakonodavnim tekstovima čuvaju jasnoću, preciznost i neutralnost zakonskog teksta. S tim u vezi, najzastupljeniji prilozi u tekstu engleskih zakona su *above* i *below* koji, slično kao i prijedlozi, predstavljaju zanimljiv primjer metaforičke ekstenzije prostornog značenja na tekstualnu organizaciju (Lakoff & Johnson, 1980). Pored toga, specifično obilježje ovih priloga jeste da se oni pojavljuju u sklopu imeničke fraze, naprimjer: *An order under subsection (1) above* ili *An offence under subsection (2) below*. Prema tome, *above*

upućuje na lokaciju teksta koji se nalazi “iznad”, dok *below* označava lokaciju teksta “ispod”. Na ovaj način izbjegava se ponavljanje sadržaja kroz ekonomično upućivanje na relevantne odredbe (Halliday & Hasan, 1976). Značajno je spomenuti da se ovi prilozi koriste isključivo za tzv. endoforičku referencu (referiranje unutar istog teksta), za razliku od egzoforične reference koja upućuje na elemente izvan teksta (Givón, 1995). Time se potvrđuje njihova specijalizirana uloga u zakonodavnom registru kao instrumenata tekstualne kohezije. Primjeri takvih rečenica bili bi:

An order under subsection (1) *above* is in this Act referred to as an “exclusion order”. (CJCSA, 2003, str. 26)

Subsection (3) *below* applies where a court has under section 1 *above* deferred passing sentence on an offender in respect of one or more offences and during the period of deferment the offender is convicted in England or Wales of any offence (“the later offence”). (PCCSA, 2000, str. 2)

Pored priloga za tekstualnu navigaciju, u jeziku zakona pojavljuju se i prilozi za logičku povezanost koji strukturiraju pravnu argumentaciju uspostavljanjem logičkih veza između odredbi. Najfrekventniji među njima su *however* i *accordingly*. Ovi prilozi pojavljuju se na nivou rečenice, o čemu će biti više riječi kada budemo govorili o frazama.

Zamjenice

Upotreba zamjenica u zakonodavnom jeziku podliježe posebnim pravilima koja se značajno razlikuju od standardnog jezika. Dok u svakodnevnoj komunikaciji zamjenice omogućavaju ekonomičnost i lakoću izražavanja, u zakonodavnom tekstu njihova distribucija striktno slijedi principe preciznosti i formalne neutralnosti. Najmarkantnije obilježje teksta engleskih zakona jeste potpuna odsutnost ličnih zamjenica prvog i drugog lica (engl. *I*, *you*).²⁴ Razlog za to je potreba za preciznim identificiranjem subjekata u pravnim odredbama općenito. Drugim riječima, ukoliko bi zakon koristio zamjenicu *you* (bos. “ti” (jednina), “vi” (množina)), odmah bi se postavilo pitanje na koga se odredba tačno odnosi, što bi moglo izazvati veliku konfuziju. Umjesto ličnih zamjenica, zakonodavni jezik koristi posebno konstruirane imeničke fraze, kao što su, naprimjer, *any person* (bos. “bilo koje lice”, “svako lice”) ili

24 U engleskom jeziku ne postoji zamjenica za persiranje “Vi” (op. a.).

any individual (bos. “bilo koji pojedinac”, “svaki pojedinac”). Ove konstrukcije eliminiraju dvosmislenost i održavaju univerzalnu primjenjivost odredbi bez personalnih referenci. Što se tiče ostalih detalja u vezi sa zamjenicama, u jeziku engleskih zakona učestalo se pojavljuju zamjenice *it* i *they* u anaforičkoj upotrebi, što znači da referiraju na prethodno spomenute pojmove, dokumente ili institucije. Primjeri takvih rečenica bili bi:

If the High Court, at any stage in proceedings in the family court, thinks it desirable that the proceedings, or any part of them, should be transferred to the High Court, *it* may order the transfer to the High Court of the proceedings or part. (CCA, 2013, str. 172)

This section applies where – (a) a sentence has been imposed on *any person* under section 225 or 227. (CJA, 2003, str. 28)

The Service may make arrangements with individuals under which *they* may perform functions of officers of the Service. (CJCSA, 2000, str. 7)

U engleskim zakonima, također, pojavljuje se akuzativni oblik zamjenice *he* > *him* (koji se u engleskom zove *object pronoun*) koji se koristi u generičkom značenju. Primjer jedne takve rečenice bio bi:

The notice must inform *him* that he is required to attend a police station. (CJA, 2003, str. 3)

Upotreba zamjenice *him* s generičkim značenjem (za sve osobe bez obzira na rod) karakteristična je za starije zakonodavne tekstove. U novijim zakonima sve se više koriste rodno neutralne formulacije kako bi se izbjegla rodna pristranost. Tako se danas sve više susreće trend upotrebe zamjenice *they* u jednini (oni/one kao rodno neutralna zamjenica), a primjer jedne takve upotrebe bio bi:

A person commits an offence if *they* provide false or misleading information to the regulator (...) (Building Safety Act 2022, section 24)²⁵

Ova evolucija u zakonodavnom jeziku reflektira šire društvene promjene i težnju ka inkluzivnijem pravnom jeziku koji jednako tretira sve subjekte bez obzira na rod.

Na osnovu svega što smo do sada rekli, možemo zaključiti da se vokabular jezika engleskih zakona sastoji od tri osnovne grupe riječi.²⁶ *Prvu* grupu sačinjavaju riječi koje su preuzete iz standardnog engleskog i koje čine osnovu

²⁵ Primjer preuzet iz *Drafting Guidance* (2024).

²⁶ U knjizi se namjerno ne govori o leksičkim i gramatičkim riječima radi jednostavnosti prikaza s ciljem približavanja tematike široj čitalačkoj publici.

teksta svakog engleskog zakona. To su: a) glagoli: *be, have, mean, include, apply*, b) imenice: *section, paragraph, subsection, clause*, c) pridjevi: *relevant, appropriate*, d) prijedlozi: *under, in, on*, e) prilozi: *above, below* i zamjenice: *it, they, him*. Drugu grupu čine riječi i izrazi karakteristični za administrativno-pravni registar, pri čemu se ove imenice mogu podijeliti u dvije grupe: a) imenice koje označavaju nazive dokumenata i odredbi: *code, statute, regulation, provision* i b) imenice koje označavaju nazive radnih funkcija i titula: *Secretary of State, Lord Chancellor, Attorney General*. U treću grupu ubrajamo stručnu terminologiju koja je specifična za pojedinačne grane prava, naprimjer, a) krivično pravo: *trial, jury, sentencing, offence, offender, accused, prisoner* b) porodično pravo: *child custody, residence order, spousal maintenance* c) privredno pravo: *shareholder agreement, merger, insolvency proceedings*.

Ukratko o vokabularu engleskih zakona

- 1) Najfrekventniji glagoli preuzeti su iz općeg engleskog; engleski zakoni fokusiraju se na opće odredbe, ne na specifične radnje.
- 2) Ulaskom u zakonodavni tekst, riječi sužavaju svoje značenje.
- 3) *Legal shall* više se ne koristi (*shall* se mijenja sa *must/must not* /obaveza (obaveza/zabrana), *may/may not* (dozvola/diskreciono pravo), *Present Simple Tense* (opće pravne odredbe).
- 4) Nominalizacija preusmjerava fokus s vršioca radnje na rezultat i odražava objektivizirajući i rezultativni stil zakonodavnog jezika: “odluka suda” umjesto “sud je odlučio”.
- 5) Frazalni glagoli izbjegavaju se zbog višeznačnosti.
- 6) Imenice grade pravnu stvarnost u kojoj je *section* (a ne *article*) = član zakona.
- 7) Složenice se obavezno moraju definirati prije slobodne upotrebe.
- 8) Pridjevi su rijetki i precizni, ali uvijek prethodno definirani.
- 9) Prijedlozi postaju metaforizirani: *under section 4* = prema članu 4.
- 10) Tri grupe riječi kao temelj teksta zakona: standardni engleski (najčešći), administrativno-pravni stil i specijalizirani termini (grane prava).

O FRAZAMA

Glagolska fraza

Rasprava o glagolskoj frazi (engl. *verb phrase*) u ovom dijelu knjige ograničena je na glavne glagole koji su sastavni dio predikata. U tom smislu, prvo se trebamo podsjetiti da se glagolska fraza u engleskom jeziku realizira na dva načina: kao prosta (engl. *simple verb phrase*) i kao složena (engl. *complex verb phrase*). Obje vrste glagolskih fraza pojavljuju se i u aktivnim i u pasivnim rečenicama.

Prosta glagolska fraza u aktivu susreće se u odredbama kojima se definiraju pojmovi, određuje područje primjene ili regulira stupanje na snagu. U odredbama ovog tipa, glavni glagol se uvijek pojavljuje u sadašnjem prostom vremenu (engl. *Present Simple Tense*). Primjeri takvih rečenica bili bi:

“Defaulter” **means** the person against whom that sum may be registered. (CJPA 2001, str. 5)

This section **applies** for the purposes of sections 19 to 21 and Definitions. (CJCSA, 2000, str. 9)

Ovaj tip glagolske fraze susreće se, također, i u odredbama kojima se propisuju izmjene i dopune teksta. To su dobro poznate imperativne rečenice koje predstavljaju ključno obilježje jezika prava općenito (Bhatia, 1993), naprimjer:

In subsection (1)(a) (distributions, other than those within section 209(4), not qualifying donations) after “distribution” **insert** “(but see subsections (1A) and (1B) below)”. (FA, 2006, str. 44)

Složena glagolska fraza u aktivu često se pojavljuje u normativnim odredbama (engl. *normative provisions*) kojima se propisuju obaveze, ovlaštenja ili zabrane. Ovakve odredbe predstavljaju okosnicu teksta zakona budući da se njima uspostavlja pravni okvir i regulira ponašanje subjekta kao vršioca pravne radnje (Bhatia, 1993; Williams, 2007). U savremenoj praksi izrade teksta zakona na engleskom jeziku, kao dva najčešća modalna glagola koja se susreću u glagolskoj frazi ovog tipa su *must* i *must not* (obaveza/zabrana) i *may* i *may not* (diskreciono ovlaštenje, pravo).

The Lord Chancellor **may make** orders altering the areas. (CA, 2003, str. 3)

The film production company **may apply** to the Secretary of State for the certification of a film as a British film. (FA, 2006, str. 174)

Where a reparation order specifies a probation officer under subsection (5) above, the officer specified **must be** an officer appointed for or assigned to the petty sessions area named in the order. (PCCSA, 2000, str. 51)

Tu je još i modalni glagol *shall* (engl. *legal shall*) koji se, kao što smo ranije pojasnili, više ne koristi, ali se još uvijek susreće u zakonima starijeg datuma u kojima nisu izvršene reformske izmjene (vidi: Modalni glagoli: regulatori pravnih obaveza).

Pasivne glagolske fraze susreću se u rečenicama u kojima vršilac radnje zakonodavcu nije poznat ili nije važan (Williams, 2007). Vrijedi napomenuti da su svi pasivi po strukturi složene glagolske fraze jer pasiv zahtijeva pomoćni glagol *be* + past participle glavnog glagola (*is amended, must be made, shall be brought*). U tekstu engleskih zakona, pasivne glagolske fraze sistematski se pojavljuju u sljedećim tipovima odredbi: a) izmjene i dopune teksta, b) propisivanje procedure i c) postupanje sa stranom koja podliježe mjerama zakona. Primjeri takvih rečenica bili bi:

The New Roads and Street Works Act 1991 **is amended** in accordance with subsections (2) to (6). (DUAA, 2025, str. 60)

An order under section 17 **must be made** by statutory instrument. (CJCA, 2015, str. 25)

An application under subsection (4) **must be made** in writing. (NSA, 2023, str. 43) A person committed to custody under subsection (1)(a) **shall be committed** to prison or to the custody of a constable. (ICCA, 2001, str. 6)

A detained person **must be informed** of the right under this paragraph on first being detained. (NSA, 2023, str. 116)

Where a case is remitted under subsection (2) above, the offender **shall be brought** before a youth court accordingly, and that court may deal with him in any way in which it might have dealt with him if he had been tried and convicted by that court. (PCCSA, 2000, str. 6)

Tipično obilježje glagolske fraze u jeziku engleskih zakona je i pojava tzv. “diskontinuiranosti” koja nastaje umetanjem priloga ili prijedložne fraze, najčešće između modalnog i glavnog glagola.²⁷ Kada je riječ o priložima, kao dva

27 Prema Quirk et al. (2004, str. 496–498) i Huddleston & Pullum (2002, str. 777–778), umetanje priloga u tzv. medijalnu poziciju između pomoćnog i glavnog glagola predstavlja jednu od najčešćih formi diskontinuiteta u složenim glagolskim frazama.

najfrekventnija pojavljuju se *only* i *also*.²⁸ Prilog *only* služi za ograničavanje pravnog efekta, odnosno precizno određenje uslova pod kojima se neka radnja može izvršiti, naprimjer:

“Where a prohibited steps order made under section 10A is in force in relation to a parent, the authority *may only* exercise the power in subsection (3)(b) in relation to the taking of a step by that parent that is not prohibited by that order.” (VPA, 2024, str. 18)
Proceedings for a contempt of court under this section *may only* be instituted on the motion of a court having jurisdiction to deal with it. (CJCA, 2015, str. 70).

S druge strane, prilog *also* koristi se za dodavanje, odnosno proširenje, postojeće norme.

The notice *may also* specify the police station which he is required to attend and the time when he is required to attend. (PCEA, 1984, str. 40)

If the application is for an all premises warrant, the justice of the peace *must also* be satisfied that there are (...) (PCEA, 1984, str. 12)

Što se tiče prijedložnih sintagmi, najčešće se susreće *by-fraza*, naprimjer: *by order* (naredba donesena od strane ministra ili državnog sekretara), *by regulations* (podzakonski akt donesen putem Statutory Instrument) i *by statutory instrument* (generički proceduralni termin koji označava bilo koji sekundarni zakonodavni akt).

The Secretary of State *may by regulations* make such amendments of this section as he considers appropriate for altering in any way the descriptions of offenders in the case of which the compulsory referral conditions or the discretionary referral conditions fall to be satisfied for the purposes of section 16(2) or (3) above (as the case may be). (PCCSA, 2000, str. 15)

The appropriate Minister *may by order* make a scheme for the transfer to a new employer of any eligible employee. (CJCSA, 2000, str. 10)

28 U starijoj praksi izrade teksta zakona na engleskom jeziku koristio se prilog *hereby* (bos. “ovim”) koji se danas smatra arhaičnom riječju i u savremenoj praksi izrade teksta zakona više se ne koristi. Ovaj prilog koristio se uglavnom u pasivnim rečenicama kako bi označio da pravni efekat stupa na snagu samim činom izricanja norme, kao, naprimjer, u rečenici *The common law offence of arson is hereby abolished*. (CDA, 1971, str. 5)

Tabela 8. Kontinuirane vs. diskontinuirane glagolske fraze u zakonodavnom jeziku

Vrsta fraze	Struktura	Primjer	Funkcija
Kontinuirana glagolska fraza	modal + glagol	<i>The court may issue directions if (...)</i>	Neutralna, linearna struktura.
Diskontinuirana (s prilogom)	modal + prilog + glagol	<i>The court may only issue directions if (...)</i>	Prilog <i>only</i> ograničava radnju – može se izvršiti samo pod određenim uslovima.
Diskontinuirana (s prilogom)	modal + prilog + glagol	<i>This Part also applies where (...)</i>	Prilog <i>also</i> dodaje alternativni slučaj primjene – paralelna norma.
Diskontinuirana (s prijedložnom frazom)	modal + prijedložna fraza + glagol	<i>The Secretary of State may by regulations make provision (...)</i>	Prijedložna fraza <i>by regulations</i> označava pravni mehanizam kojim se radnja vrši.

Imenička fraza

U jeziku zakona imenička fraza zauzima veoma važno mjesto. Ona je jezgro većine definicija, normi i obaveza, jer omogućava precizno imenovanje pojmova. Prema tome, način na koji su imeničke fraze oblikovane direktno utiče na to kako se tumači zakon. Podsjetit ćemo se da se imeničke fraze (engl. *noun phrase*) dijele na proste i složene. Proste imeničke fraze (engl. *simple noun phrase*) sastoje se samo od upravne imenice (engl. *head*) i determinatora (engl. *determiner*), naprimjer: *court*, *the minister*, *an adjudicator*. Složene imeničke fraze (engl. *complex noun phrase*) sastoje se od upravne imenice (engl. *head*) i raznih vrsta modifikatora (pridjevi, prijedložna fraza, klauze). U pravnom kontekstu razlika između ovih dviju vrsta fraza može se prikazati na sljedeći način: *the court* → označava pravnu instituciju vs. *the court established under section 23 of this Act* → osim identifikacije suda, precizno navodi njegov pravni osnov (*under section 23 of this Act*).

Imenička fraza u jeziku engleskih zakona najčešće se pojavljuje u funkciji subjekta, subjekatskog komplementa i direktnog objekta. Kada je riječ o subjektu, u zakonodavnom jeziku subjekat precizno definira, ilustrativno rečeno, onoga ko smije, ko ne smije, ko mora, ko ne mora, ko donosi odluke, ko kažnjava, ko biva sankcioniran itd. U jeziku engleskih zakona subjekat najčešće označava: a) fizičko lice (*a person*), b) pravno lice (*a company*), instituciju ili dužnosnika (*the court*, *the Secretary of State*) ili bilo koji drugi pojam koji je ili može biti relevantan za oblast prava (*an application*, *an order* itd.).

Kada je riječ o prostim imeničkim frazama, u jeziku engleskih zakona susreću se sljedeće strukture: a) nulti član + imenica, b) neodređeni član (*a, an*) + imenica, c) određeni član (*the*) + imenica, d) pokazni determinator (*this, that*) + imenica i e) negativni determinator (*no*) + imenica.

Imeničke fraze s nultim članom susreću se u jeziku zakona kada zakonodavac govori općenito o pojmovima, kao što su institucije, uloge ili apstraktne kategorije, bez upućivanja na specifično ili određeno. Ovo je vrlo česta situacija u odredbama definiranja. Primjer jedne takve rečenice bio bi:

Court means the High Court or the county court. (CJPA, 2001, str. 3) (sud – općenito)

S druge strane, (upravna) imenica u kombinaciji s neodređenim članom (*a, an*) pojavljuje se kada zakonodavac uvodi novi, ranije neidentificirani pojam, pri čemu neodređeni članovi *a* i *an* imaju značenje “bilo koji”.

In this Act, “an adjudicator” means a person appointed by the Secretary of State. (CICA, 1995, str. 2)

Imeničke fraze s određenim članom (*the*) pojavljuju se kada zakonodavac upućuje na pojam koji je već ranije definiran i poznat (anaforička upotreba), odnosno kada upućuje na tačno određene nazive institucija, dijelove teksta (npr., dodatak zakonu) ili visokorangirana službena lica. Primjeri takvih rečenica bili bi:

Subsections (2) to (4) apply to a statement made by a witness in criminal proceedings which (...). The statement shall be treated as if made by (...) (YJCEA, 1999, str. 18)

The Minister may make regulations for the purposes of this Act. (PCCSA, 2000, str. 12) (jasno je koji je ministar u pitanju – ranije spomenut ili definiran).

“The Scheme” means the Criminal Injuries Compensation Scheme. (CICA, 1995, str. 2)

“The ICC” means the International Criminal Court established by the Statute of the International Criminal Court, done at Rome on 17th July 1998. (ICCA, 2001, str. 2)

The Secretary of State may modify or withdraw a designation of the Director General by giving notice of the modification or withdrawal to the Director General. (CCA, 2013, str. 7)

Proste imeničke fraze s pokaznim determinatorom (*this, that, these, those*) pojavljuju se kada zakonodavac upućuje na određeni dio teksta zakona koji je ranije spomenut. Ova upotreba podsjeća na ranije opisanu anaforičku upotrebu, s tom razlikom što se kao upravni član ovih fraza susreću imenice koje označavaju dio teksta zakona: *part*/dio, *section*/član i *subsection*/stav, *paragraph*/tačka i *sub-paragraph*/podtačka.

This section applies where one or more defendants are to be tried on indictment for one or more offences. (CJA, 2003, str. 31)

This Part applies whether the acquittal was before or after the passing of this Act. (CJA, 2003, str. 51)

This subsection applies if an application to the magistrates' court under section 3(8)(a) of the 1976 Act (application by or on behalf of person granted bail) was made and determined before the appeal was brought. (CJA, 2003, str. 13)

Imeničke fraze s negativnim determinatorom (najčešće *no*) koriste se kada zakonodavac isključuje određene osobe, prava ili situacije iz djelokruga zakonskog okvira i primjene zakona.

No person may be appointed under subsection (1) unless he is – (a) the Master of the Rolls, (b) the Vice-Chancellor, or (c) an ordinary judge of the Court of Appeal. (CA, 2003, str. 29)

No order or draft of an order may be laid until the consultation required by subsection (4) has taken place. (CJA, 2003, str. 8)

Na kraju, važno je skrenuti pažnju da u jeziku zakona vrsta determinatora nije nimalo zanemarljiva i da igra itekako veliku ulogu u tumačenju. Pogledajmo sljedeće primjere.

Court has jurisdiction to hear appeals → bilo koji sud (*nulti član* – općenito).

The court has jurisdiction to hear appeals → određeni sud (*određeni član* – ranije spomenuti ili definiran).

This court has jurisdiction to hear appeals → (*pokazni determinator* – sud u kojem se trenutno postupa).

No court has jurisdiction to hear appeals → (*negativni determinator* – nijedan sud (isključivanje)).

Složene imeničke fraze zakonodavac koristi kada nije dovoljno samo imenovati pojam, već kada je potrebno pojam detaljno opisati, ograničiti ili precizno povezati s nekim drugim pojmovima. U takvim situacijama, subjekat u rečenici postaje duži, složeniji i informativniji. On više nije samo *a person* ili *the court*, nego, naprimjer, *a person who fails to comply with the order* ili *an order under this section*. Zakonodavac koristi složene imeničke fraze kao subjekte kada želi: a) dodati informacije, b) objasniti pravni status, ulogu ili ograničenja, c) povezati pojam s određenim dijelom zakona i d) izbjeći dvosmislenost. Najčešći načini dodatnog opisivanja imenice u zakonodavnom jeziku su: a) pridjev + imenica, b) imenica + prijedložna fraza, c) imenica +

priloška fraza, d) imenica + zavisna klauza i e) imenica + dodatno opisivanje putem jezičkog materijala u zagrada.

Kada je riječ o kombinaciji pridjev + imenica, ova struktura imeničke fraze najčešće se susreće kao subjekat rečenice u definicijskim odredbama, naprimjer:

“New employer” means a local probation board or the Service. (CJCSA, 2000, str. 9)

“Old employer” means a local authority, a probation committee, the Official Solicitor or the Receiver for the Metropolitan Police District. (CJCSA, 2000, str. 9)

In this Act, *“responsible officer”*, in relation to an offender who is subject to a drug abstinence order, means the person who is responsible for his supervision. (CJCSA, 2000, str. 28)

S druge strane, imenica koja se dodatno opisuje s prijedložnom frazom susreće se kada zakonodavac želi: a) uputiti čitaoca na određeni dio zakona (tekst), b) povezati termin s drugim pravnim izvorom, c) ograničiti značenje pojma na određeni kontekst. Primjeri takvih rečenica bili bi:

An order under subsection (2) or (3) is in this Act referred to as a “referral order”. (PCCSA, 2000, str. 14)

Section 30 of the 1984 Act (arrest elsewhere than at a police station) is amended as follows. (CJA, 2003, str. 2)

Pobliže opisivanje imenice priloškom frazom susreće se kada zakonodavac želi izbjeći ponavljanje unutar teksta zakona, a u lingvistici se o ovoj upotrebi govori iz ugla tzv. “deiktčke reference” (Levinson, 1983; Quirk et al., 2004). Najčešći prilozi su *above* i *below*, a primjeri takvih rečenica bili bi:

Subsection (1) above does not apply where under section 6 above a magistrates’ court commits a person to be dealt with by the Crown Court in respect of a suspended sentence, but in such a case the powers under section 119 below (power of court to deal with suspended sentence) shall be exercisable by the Crown Court. (PCCSA, 2000, str. 6)

Condition 4 below must be satisfied in relation to that property rental business in respect of that accounting period. (FA, 2006, str. 99)

Detaljno specificiranje imenice zavisnom klauzom predstavlja jednu od najsofisticiranijih, najinformativnijih i najčešćih jezičkih strategija koje zakonodavac koristi kako bi pojam dodatno precizirao sa što većim brojem relevantnih informacija, a da pritom ne izgubi jasnoću i da izbjegne dvosmislenost bilo kojeg tipa. Ovo se postiže s tri vrste klauza, odnosno: a) odnosnom klauzom (engl. *relative clause*), b) ing-participskom (engl. *ing participle clause*) i c)

to-infinitivnom klauzom (engl. *to-infinitive clause*). Primjeri takvih rečenica bili bi kao što slijedi:

A person who has been required to attend a police station is not required to do so if he is given notice in writing that his attendance is no longer required. (CJA, 2003, str. 4)

A person who has been ordered to surrender to custody under subsection (1) may be arrested without a warrant by an officer if he fails without reasonable cause to surrender to custody in accordance with the order. (CJA, 2003, str. 63)

A statutory instrument containing (whether alone or with other provision) rules under this section which prescribe conditions of the kind mentioned in section 27A(2) (conditions for storage etc of certain firearms) is subject to annulment in pursuance of a resolution of either House of Parliament. (FA, 1968, str. 53).

The power to appoint a person to be chief inspector or one of the other members of the inspectorate is exercisable by the Secretary of State. (CJCSA, 2000, str. 4)

I na kraju, potrebno je skrenuti pažnju da se u engleskim zakonima su sreće pojava dodatnog opisivanja pojma (imenica) putem tzv. "parentetičkog jezičkog materijala", odnosno teksta u zagradi. Ova tehnika ima važnu sintaksičku i stilsku funkciju: omogućava uvođenje objašnjenja, definicija ili pojašnjenja bez potrebe za dodatnim rečenicama, a pritom čuva ekonomičnost i jasnoću teksta. Naprimjer:

"Manager" (except in section 179J(1) of this Act) means any person who works in relevant licensed premises in a capacity which gives him authority to close the premises. (CJPA, 2001, str. 16)

Schedule 2 (which makes provision about the constitution of the Service, its powers and other matters relating to it) is to have effect. (CJCSA, 2000, str. 6)

S obzirom na to da smo do sada govorili o aktivnim rečenicama, u nastavku ćemo se osvrnuti na strukturu imeničkih fraza u pasivnim rečenicama. Što se tiče prostih imeničkih fraza, kao najčešće susreću se: a) negativni determinator + imenica i b) određeni član + imenica. Primjeri takvih rečenica bili bi kao što slijedi:

No application may be made under section 5B of the Bail Act 1976 if a person is released on bail under section 37(7)(a) or 37C(2)(b) above. (CJA, 2003, str. 203)

The person must be taken by a constable to a police station as soon as practicable after the arrest. (CJA, 2003, str. 2)

U slučaju složenih imeničkih fraza, dominiraju dvije strukture koje se najčešće koriste za dodatno specificiranje pojma, odnosno: a) prijedložna fraza i b) participijska klauza, naprimjer:

An authorisation *under this paragraph* —

(a) must be in writing;

(b) may be varied or withdrawn by the Security Industry Authority by an instrument in writing. (TPPA, 2025, str. 28)

A statutory instrument *containing any of the following (whether alone or with other provision)* may not be made unless a draft of the instrument has been laid before and approved by a resolution of each House of Parliament. (TPPA, 2025, str. 25)

The period *specified for making written representations* must be a period of not less than 21 days beginning with the day on which the notice is given. (DUAA, 2025, str. 36)

Osim subjekta, imenička fraza je osobito zastupljena struktura i u funkciji subjekatskog komplementa (engl. *subject complement*). Ova sintaksička kategorija dopunjava značenje subjekta kroz tzv. kopulativne ili vezne glagole glagole “biti” (engl. *be*), “postati” (engl. *become*), “činiti se” (engl. *seem, appear*) itd. Naprimjer, u rečenici *John is a lawyer*, riječ *lawyer* je subjekatski komplement koji identificira *Johna*. Ovaj koncept je ključan za razumijevanje engleske sintakse, posebno u formalnim registrima poput pravnog jezika. Najčešća struktura imeničke fraze koja se javlja u funkciji subjekatskog komplementa je imenica + klauza, a ovako konstruirane imeničke fraze često se pojavljuju u rečenicama definiranja s glavnim glagolom *be*.²⁹ Primjeri takvih imeničkih fraza bili bi kao što slijedi:

An “extreme image” is an *image which falls within subsection (7)*. (CJIA, 2008, str. 61)

A restricted premises order is an order *prohibiting the sale on the premises to which it relates of any tobacco or cigarette papers to any person*. (CJIA, 2008, str. 134)

Naredna funkcija imeničke fraze u jeziku engleskih zakona jeste direktni objekat. U ovoj funkciji, teoretski, pojavljuju se i proste i složene imeničke fraze, ali složena struktura je ipak dominantnija. Razlog je vrlo logičan, budući da direktni objekat u tekstu zakona često predstavlja složene pravne koncepte koji zahtijevaju precizno određenje. To je naročito čest slučaj u odredbama definiranja, a primjeri takvih rečenica bili bi:

29 Važno je napomenuti da se u odredbama definiranja, pored glagola *be* (bos. “biti”), pojavljuje i glagol *mean* (bos. “značiti”). Međutim, postoji važna razlika između ovih glagola. Glagol *be* (*is/are*) opisuje inherentnu prirodu pojma, dok *mean* propisuje značenje koje će termin imati za potrebe akta. Glagol *mean* nosi legislativni autoritet da propiše značenje, dok *be* izjednačava pojam (imenica) s opisom (subjekatski komplement). Sintaksički, *mean* je monotranzitivni glagol koji traži direktni objekat (Quirk, R. et al., *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Longman, 2004, §16.19-16.21), ali u definicijama uspostavlja odnos identiteta između termina i definicione fraze, što ga funkcionalno približava kopulativnim glagolima. U ovoj knjizi *mean* tretiramo kao monotranzitivni glagol, slijedeći interpretaciju deskriptivne engleske gramatike.

In this Part, “victim” means³⁰ a person who has suffered harm as a direct result of (a) being subjected to criminal conduct, or (b) one or more of the circumstances mentioned in subsection (2). (VPA, 2024, str. 1)

“Fine” means a sum which is enforceable as a fine as a result of section 9; and “proceedings” means proceedings for enforcing a fine. (CJPA, 2001, str. 10)

For the purposes of the term in subsection (2), “electronic invoice” means an invoice which is issued, transmitted and received in a structured electronic format that allows for its automatic and electronic processing. (PA, 2023, str. 48)

“The specified police station” means the police station specified by the competent court under section 16 (1) (b). (CAA, 1981, str. 15)

In this Part, “victim” means a person who has suffered harm as a direct result of (a) being subjected to criminal conduct, or (b) one or more of the circumstances mentioned in subsection (2) (VPA, 2024, str. 1)

For the purposes of the term in subsection (2), “electronic invoice” means an invoice which is issued, transmitted and received in a structured electronic format that allows for its automatic and electronic processing. (PA, 2023, str. 48)

A “planned procurement notice” means a notice setting out (a) that the contracting authority intends to publish a tender notice, and (b) any other information specified in regulations under section 95. (PA, 2023, str. 12)

In this section –

“The specified police station” means the police station specified by the competent court under section 16 (1) (b). (CAA, 1981, str. 15)

Što se ostalih prelaznih glagola tiče, neovisno o tome da li su takvi glagoli frekventni ili ne, uvijek je češća složena imenička fraza. Postmodifikatori variraju, ali je jedan od vrlo čestih ing-klauza, naprimjer:

A court making a referral order may make an order requiring – (a) the appropriate person, or (b) in a case where there are two or more appropriate persons, any one or more of them, to attend the meetings of the youth offender panel. (PCCSA, 2000, str. 20)

If the Secretary of State is satisfied that a local authority has failed, without reasonable excuse, to comply with a direction under section 17 or a duty under section 18, the Secretary of State may make an order declaring that authority to be in default with respect to that direction or duty. (IMA, 2023, str. 28)

U jeziku zakona važna je svaka riječ, svako slovo, svaki zarez. Samim tim, u jeziku zakona u funkciji direktnog objekta mogu se pojaviti i najrazličitije

30 Iako je *mean* gramatički monotranzitivni glagol, u zakonodavnom kontekstu ova struktura funkcionalno djeluje vrlo slično subjekatskom komplementu jer uspostavlja odnos identifikacije između termina i njegove definicije – baš kao što to čini glagol “be”: “Child” means a person under 18 ≈ “Child” is a person under 18. Zbog te funkcionalne sličnosti i mogućnosti zamjene s glagolom “be”, ove strukture djeluju slično, mada formalno imaju različit gramatički status.

fraze i/ili kombinacije riječi koje se nikada ne bi mogle pojaviti u tradicionalnom sintaksičkom opisu engleske gramatike. Ovakva odstupanja su rezultat specifične prirode zakonodavnih amandmana, gdje se zahtijeva precizno navođenje tekstualnih promjena, što je naročito slučaj s glagolom *insert* (bos. “dodati, dodaje se”). Primjeri takvih rečenica bili bi:

In section 177 (youth rehabilitation orders), in subsection (3)(b)(i), after “258” insert **“or 258A”** (PCCSA, 20, str. 4)

In paragraphs 24(2) and 31(5) (no power to use force against persons except to extent provided in regulations) omit, **“except to the extent that regulations provide that it does”** (CCA, 2013, str. 22)

In subsection (2)(b), after “may impose” insert **“and how it should be paid”**. (CA 2003, str. 46)

In section 9 (restrictions on making section 8 orders) – (a) in subsection (1), after “applies” insert **“or a prohibited steps order made under section 10A”** (...) (VPA, 2024, str. 18)

In subsection (5)(b) – (i), omit **“in any other case”** (CJCA, 2015, str. 15)

Kao što se može zapaziti, u funkciji direktnog objekta ne pojavljuju se imeničke fraze, već fragmenti fraza – pojedinačne riječi ili izrazi koje treba umetnuti ili izostaviti, čak i interpunkcijski znakovi, a ovakva praksa omogućava zakonodavcu da specificira koju tekstualnu promjenu treba izvršiti u postojećem zakonu. Odstupanja idu i dalje: ponekad čitav paragraf, pododjeljak ili odjeljak zakona može funkcionirati kao direktni objekat rečenice, kao što to pokazuje sljedeći primjer.

In Part 1 of the County Courts Act 1984 at the beginning **insert** –

(1) “The county court A1 Establishment of a single county court

There is to be a court in England and Wales, called the county court, for the purpose of exercising the jurisdiction and powers conferred on it –

(a) by or under this or any other Act, or

(b) by or under any Act, or Measure, of the National Assembly for Wales.

(2) The county court is to be a court of record and have a seal.” (CCA, 2013, str. 16)

Pridjevska fraza

Pridjevske fraze se, u odnosu na glagolsku i imeničku, susreću rjeđe kao rečenični konstituenti, ali se ipak može uočiti česta pojava ove fraze u funkciji subjekatskog komplementa. Ova fraza specifična je po tome što se kao upravni

član pojavljuje mali broj pridjeva, pri čemu je najčešće riječ o pridjevima *guilty* (bos. “kriv”) i *liable* (bos. “(koji) podliježe kazni (zatvora)”). Pridjev *guilty* u tekstu zakona (skoro) nikada ne stoji sam. Ovaj pridjev uvijek je pobliže opisan, i to s prijedložnom frazom koja, lingvistički gledano, ima status obavezne dopune (engl. *complement*) koja je pritom vrlo važna jer objašnjava zbog čega je neko kriv.³¹

A person is *guilty of an offence* under this section if he or she – (a) causes the death of another person by driving a motor vehicle on a road, and (b) at that time, is committing an offence under section 103(1)(b) of this Act (driving while disqualified). (CJCA, 2015, str. 31)

A person who makes off during that period is *guilty of an offence*. (CJCA, 2015, str. 139)

S druge strane, pridjev *liable* označava pravne posljedice i ima značenje “(koji) podliježe (kazni)” i u jeziku zakona se pojavljuje s *to*-prijedložnom frazom kao svojom obaveznom dopunom (*to imprisonment* ili *to a fine*). Pritom se kao posebno obilježje ove pridjevske fraze ističe umetanje prijedložnih fraza *on conviction on indictment* i *on summary conviction* čija je uloga preciziranje okolnosti.³²

A person who is guilty of an offence under subsection (1) is liable, *on conviction on indictment*, to imprisonment for life. (CJCA, 2015, str. 2)

A person who commits an offence under this paragraph is liable, *on summary conviction*, to a fine not exceeding level 3 on the standard scale. (CJCA, 2015, str. 133)

Priloška fraza

Priloška fraza (engl. *adverb phrase*) rijetko se susreće kao rečenični konstituent jer zakonodavni jezik preferira imeničke i prijedložne strukture radi veće preciznosti, ali se ipak mogu izdvojiti neka važna obilježja. Dva najtipičnija priloga su *however* (bos. “međutim”) i *accordingly* (bos. “u skladu s tim”, “prema tome”, “shodno tome”). Prilog *however* funkcionira na nivou rečenice i uvodi suprotan ili izuzetni stav u odnosu na prethodno pravilo i gotovo uvijek se javlja na početku rečenice odvojen zarezom. Ovo je karakteristično za

31 Huddleston & Pullum (2002, str. 525–527) eksplicitno navode da pridjevi poput *guilty* zahtijevaju komplementaciju prijedložnim frazama. Quirk et al. (2004, str. 1220–1225) klasificiraju *of*-faze kao obavezne komplemente za pojedine pridjeve.

32 *on conviction on indictment* = osuda po optužnici (teže krivično djelo); *on summary conviction* = prekršajna osuda (lakši prekršaj) (op. a.)

formalni stil izražavanja i stručne registre općenito, pa tako i za jezik zakona (Quirk et al., 2004, str. 640–642), naprimjer:

However, subsection (4)(c) does not apply in relation to a child witness in need of special protection. (YJCEA, 1999, str. 10)

Prilog *accordingly* javlja se u dvije funkcije u zakonodavnom jeziku, što se jasno vidi i iz njegove pozicije u rečenici i iz upotrebe interpunkcije. Kao prilog na nivou glagolske fraze (engl. *adverb of manner*), *accordingly* opisuje kako se radnja izvršava i najčešće se nalazi na kraju rečenice bez odvajanja zarezom:

He shall warn the accused *accordingly*. (CPIA, 1996, str. 8)

U ovom primjeru, *accordingly* modificira glagol *warn* i označava način na koji se radnja izvršava (u skladu s prethodno navedenim). Kao prilog na nivou rečenice (engl. *conjunctive adverb* ili *sentence adverb*), *accordingly* javlja se na početku rečenice, odvaja se zarezom i označava logičku posljedicu prethodno navedenog, često s normativnim, obavezujućim tonom (Biber et al., 1999, str. 875):

Accordingly, after paragraph 9 insert – “PART 3A DISCLOSURE OF INFORMATION, AND MEANING OF ‘RELEVANT BENEFIT’ ETC.” (CCA, 2003, str. 2)

Vrijedi napomenuti da se izrazi poput *therefore* ili *hence*, iako su nekada bili tipični za pravni engleski, danas smatraju arhaičnim i više se ne koriste u savremenoj praksi izrade zakona na engleskom jeziku (Thornton, 1987).

Prijedložna fraza

Prijedložne fraze (engl. *prepositional phrase*) sastoje se od prijedloga i dopune u obliku imenice, odnosno imeničke fraze. Primjeri takvih struktura bili bi, naprimjer: *in prison* (bos. “u zatvoru”), *before trial* (bos. “prije suđenja”), *on bail* (bos. “uz kauciju”). Međutim, u tekstu engleskih zakona, prijedložne fraze se na nivou rečenice javljaju kao priloške odredbe. Njihova svrha primarno se odnosi na upućivanje čitaoca na određeni dio zakona, odredbu ili cijeli tekst, kao i precizno definiranje univerzalnih vremenskih okolnosti u kojima se primjenjuje norma (vidi: Prilozi). Međutim, prijedložne fraze u zakonodavnom jeziku su, zapravo, instrumenti tekstualne kohezije (Halliday & Hasan, 1976; Trosborg, 1997; Šarčević, 1997). Oni povezuju odredbe unutar samog akta, stvaraju referentne veze između različitih dijelova teksta i osiguravaju da čitalac uvijek zna gdje u zakonu pronaći relevantnu odredbu i kada ona stupa

na snagu. U tom smislu, ovakve prijedložne fraze najčešće se pojavljuju na početku rečenice, kao što to pokazuju primjeri koji slijede:

“In this Part –

‘business data’ in relation to a trader, means information about goods, services and digital content supplied or provided by the trader.” (DUUA, 2025, str. 2)

In this section — “emergency worker” has the meaning given by section 68. (PCSCA, 2022, str. 4)

After section 39 of the Criminal Justice Act 1988 insert – “39A Time limit for prosecution of common assault or battery in domestic abuse cases (...)” (PCSCA, 2022, str. 46)

Ukratko o frazama u jeziku engleskih zakona

- 1) Glagolska fraza kao jezgro predikata = prosta i složena.
- 2) Aktivne glagolske fraze = radnje službenih lica i institucija.
- 3) Pasivne glagolske fraze = fokus na radnji i posljedici.
- 4) Imeničke fraze = proste i složene.
- 5) Proste imeničke fraze = funkcija subjekta.
- 6) Složene imeničke fraze = funkcija subjekta, subjekatskog komplementa i objekta (dodatno preciziranje pojma).
- 7) Determinatori imaju važno značenje: *a* = bilo koji, *the* = određeni/poznat, *this* = ovaj dio zakona, *no* = zabrana.
- 8) Pridjevska fraza pojavljuje se u funkciji subjekatskog komplementa (*guilty*, *liable*).
- 9) Priloške fraze na nivou rečenice = slabo zastupljene.
- 10) Prijedložne fraze funkcioniraju kao instrumenti tekstualne kohezije, najčešće se javljaju na početku rečenice (*In this Part*, *In this section...*).

O KLAUZAMA I REČENICAMA

Vrste klauza

U engleskoj sintaksi pod terminom *klauza* (engl. *clause*) smatra se gramatička jedinica koja u sebi sadrži najmanje jedan predikat i njegov subjekat (Quirk et al, 2004). S tim u vezi, klauze se dijele na: a) nezavisne (samostalne) (engl. *independent clauses*) i b) zavisne (engl. *dependent clauses*). Nezavisna klauza ima subjekatsko-predikatsku vezu i može funkcionirati samostalno, naprimjer: *The court has approved the decision* → *The court* (subjekat) + *has approved the decision* (predikat). S druge strane, zavisna klauza, također, ima subjekatsko-predikatsku vezu, ali ne može stajati samostalno, nego zavisi od glavne klauze, naprimjer: *If it appears to the court that the decision does not contain relevant details, (...)*

U tom smislu, na nivou rečenice mogu se pojaviti:

a) *Nominalne klauze* (engl. *nominal clauses*) koje u rečenici mogu funkcionirati kao subjekat, objekat ili komplement (Quirk et al., 2004; Biber et al., 1999). Ove strukture nisu osobito zastupljene u jeziku zakona zbog toga što zakonodavni jezik preferira imeničke fraze kao ekonomičnije i preglednije strukture (Palmer, 2001, str. 155). Stoga se u ovom dijelu knjige nećemo baviti analizom nominalnih klauza.

b) *Adverbijalne klauze* (engl. *adverbial clauses*) koje na nivou rečenice funkcioniraju kao priloške odredbe i opisuju okolnosti pod kojima se vrši određena radnja. U jeziku zakona adverbijalne klauze veoma su frekventne (Bhatia, 1993; Tiersma, 1999; Gibbons, 2003). One nisu samo stilski ukras, već jezički alat za preciznost. Općenito uzevši u obzir, u jeziku zakona kao najfrekventnije ističu se tri vrste klauza, odnosno: a) kondicionalne (uslovne) (engl. *conditional clauses*), b) klauze hipotetičkog poređenja (engl. *clauses of hypothetical comparison*) i c) klauze izuzeća (engl. *clauses of exception*). Kao što to samo ime kaže, kondicionalnim klauzama propisuju se uslovi (engl. *condition* – bos. “uslov”) pod kojima se neka pravna radnja smije ili ne smije, mora ili ne mora izvršiti. Međutim, u jeziku zakona nema nikakvih nagađanja, nema “možda” ili “vjerojatno”. Zakonodavni tekst ne sadrži nagađanja o budućnosti,

već propisuje pravnu normu. Kada zakon kaže *if* (bos. “ako”), uspostavlja se pravna logika koja postavlja pravni algoritam: uslov → posljedica. Ovakva struktura predstavlja pravnu nužnost koja ne ostavlja prostor za subjektivno tumačenje. Na taj način, zakon postaje predvidiv jer svaki građanin zna šta će se tačno desiti ako se određeni uslovi ispune. Engleski ima četiri tipa kondicionalnih rečenica, ali u zakonodavnim tekstovima najzastupljeniji je nulti, o čemu ćemo govoriti malo kasnije.

Subordinatori (engl. *subordinators*) jesu riječi koje uvode zavisne klauze u rečenicu ili s kojim zavisne klauze počinju. U slučaju kondicionalnih klauza, najčešći i najpoznatiji subordinator je *if* (bos. “ako”). Međutim, u kontekstu jezika zakona često se koriste i subordinatori *where* i *unless*, koji omogućavaju precizno definiranje različitih tipova pravnih uslova. Kao što je općepoznato, u standardnom engleskom *where* znači “gdje”, a *unless* znači “osim ako”. Međutim, u jeziku zakona, ovi subordinatori stiču posebna značenja koja nadilaze njihovu osnovnu semantiku. Dalje, zakon nikada ne nagađa šta će se eventualno desiti u budućnosti, već propisuje univerzalnu normu koja bi se mogla opisati na sljedeći način: “Kad god se uslov ispuni, posljedica nastupa.” Tipičan primjer iz zakonodavstva bio bi: *A person commits an offence if he carries a firearm without a licence*. Ovdje je klauza *if he carries a firearm without a licence* klauza pravnog ishoda ili *contingency clause*, jer precizno određuje kada nastupa pravna posljedica.³³ Na osnovu svega što je do sada rečeno, razlika između subordinatora *if*, *where* i *unless* u jeziku zakona može se prikazati na sljedeći način:

if = “ako jednom” → uvodi pojedinačan uslov, vezano za specifičan događaj

where = “kad god” → uvodi opće okolnosti, važi svaki put kad se uslov ispuni

unless = “osim ako” → uvodi negativni uslov, ekonomično izražavanje kompleksnih negativnih uslova.

Primjeri takvih rečenica bili bi kao što slijedi:

Any person who is engaged in the discharge of functions conferred by this Part on the Secretary of State commits an offence *if he discloses information which has been obtained*

33 Ovaj termin češće se koristi u literaturi o ugovornom pravu, gdje je naglašena njihova uloga u reguliranju prava i obaveza ugovornih strana (Bhatia, 1993; Gibbons, 2003). Međutim, *contingency clauses* nisu ograničene samo na ugovore: one se jednako pojavljuju i u zakonima. Razlika je u funkciji – u ugovorima one određuju posljedice za ugovorne strane, dok u jeziku zakona definiraju kada se neka pravna posljedica automatski aktivira (Tiersma, 1999).

by him in connection with those functions and which relates to a particular person. (CJA, 2003, str. 414)

If the notice does not include the information mentioned in subsection (4), the person must subsequently be given a further notice in writing which contains that information. (CJA, 2003, str. 3)

Where a constable grants bail to a person under section 30A, he must give that person a notice in writing before he is released. (CJA, 2003, str. 3)

Where the victims' code makes provision about a service to be provided to victims by a person, the person must provide the service in accordance with the code unless the person has good reasons not to. (VPA, 2024, str. 5)

An application for leave under this section may not be made **unless** the appropriate conditions are satisfied in the individual's case. (CJCSA, 2000, str. 16)

Klauze hipotetičkog poređenja (engl. *clauses of hypothetical comparison*) jesu zastupljene strukture u jeziku zakona, ali se među njima kao najtipičnije ističu *as if*-klauze (Quirk et al., 2004, str. 1110). U pravnom kontekstu, ove klauze služe za kreiranje pravnih fikcija i određuju kako se određeni pravni pojam treba tumačiti ili kako se postupa u određenoj situaciji.

Razlika između standardne i zakonodavne upotrebe *as if*-klauza može se objasniti na sljedeći način. U standardnom engleskom, rečenica *He speaks as if he knew everything* upućuje na poređenje sa hipotetičkom situacijom (on ne zna sve, ali govori kao da zna). S druge strane, u jeziku zakona, rečenica poput *The provision shall have effect as if the words 'or attempting' were omitted* propisuje način na koji se određeni pojam shvata ili način na koji se postupa u određenoj situaciji. Kako Tiersma (1999, str. 101–104) precizno objašnjava, pravne fikcije funkcioniraju tako što zakon propisuje “as if X were the case” i time “constructs a legal reality” – zakon kreira pravnu realnost koja se razlikuje od činjenične stvarnosti. Prema tome, *as if*-klauze predstavljaju posebno važan dio jezika engleskih zakona jer omogućavaju stvaranje pravnih fikcija, odnosno situacija gdje se nešto tretira “kao da je drugačije nego što stvarno jeste”. Ove konstrukcije su ključne za razumijevanje načina na koji zakonodavac može “propisati realnost” u pravne svrhe. Kada zakonodavac kaže, naprimjer:

In relation to any disposal made before 2nd June 2006 –

(a) sub-paragraph (2) applies as if the words from “in so far as” to the end were omitted, and

(b) sub-paragraph (3) applies *as if the words from “If” to “a company”, and the words “of the company” were omitted.* (FA, 2006, str. 296)

as if-klauza ne poredi stvarno i zamišljeno stanje, već nalaže da se tekst zakona tumači “kao da” određeni (ponekad i sporni) dio teksta ne postoji.

Klauze izuzeća (engl. *exception clauses* ili *exclusion clauses*) jesu instrument pravne preciznosti koji omogućava zakonodavcu da stvori fleksibilan, ali precizan pravni okvir. Razumijevanje ovih klauza ključno je ne samo za pravnike već i za sve koji se bave analizom zakonodavnog teksta, jer one često sadrže najvažnija ograničenja i specificiranja koja određuju stvarni doseg zakonske norme. Najfrekventniji subordinatori koji uvide ovu vrstu klauza u jeziku engleskih zakona su: a) *except (that)* – “osim što” i b) *except where* – “osim gdje/kada”. Ove klauze koriste se u rečenicama kojima se propisuju proceduralna odstupanja, odnosno kada se standardna pravila ne primjenjuju jer postoji posebno definirana restrikcija. Primjeri takvih rečenica bili bi:

No rules shall be made under subsection (3)(bb) above **except** on the advice of, or after consultation with, the rule committee established under section 144 of the Magistrates’ Courts Act 1980. (CLSA, 1990, str. 10)

The officer may require the person to wait with the officer for the arrival of a constable for such period as is necessary, **except that** the person may not be required to wait for longer than 2 hours. (CJCA, 2015, str. 132)

Except where the offender falls within subsection (6) below, each person who is a parent or guardian of the offender is an “appropriate person” for the purposes of this section. (PCCSA, 2000, str. 17)

I na kraju, može se reći da su:

- Kondicionalne klauze (*if, where, unless*) “okidači zakona”: one kažu *ako se ovo desi, posljedica mora uslijediti*. Njihova logika je logika nultog kondicionala – nema nagađanja, nema “možda”, već se uspostavlja jasna veza između uslova i pravne posljedice.
- Klauze hipotetičkog poređenja (*as if*) “pravna ogledala”: one ne opisuju realnost u trenutku čitanja, nego stvaraju fikciju koju sud ili institucija prihvata kao pravno važeću.
- Klauze izuzeća (*except, except that, except as provided by...*) “čuvari pravičnosti”: one podsjećaju da svako pravilo mora imati granice. Zakon bez izuzetaka bio bi previše krut i nepravedan.

Proste rečenice

Iako se na prvi pogled može činiti da su proste rečenice previše jednostavne za jezik zakona, one su, zapravo, među najvažnijim alatima zakonodavca, a iza njih uvijek stoji jasna pravna svrha. Proste rečenice se u jeziku zakona pojavljuju i kao aktivne i kao pasive. Kada je riječ o prostim aktivnim rečenicama, može se govoriti o nekoliko funkcionalnih tipova, odnosno:

- a) Rečenice definiranja – služe za uspostavljanje semantičkog okvira zakona
“Information” means information held in any form. (CJIA, 2008, str. 41)
- b) Rečenice kojima se propisuje “stupanje na snagu” – signaliziraju od kada određena norma stupa na snagu
Schedule 2 to this Act (protection for spent cautions) shall have effect. (CJIA, 2008, str. 212)
- c) Rečenice kojima se propituje “prestanak važenja” – označavaju kada bilo koji dio zakona više nema pravnu snagu
Subsections (3) and (5) cease to have effect. (CJIA, 2008, str. 29)
- d) Rečenice kojima se propisuju izmjene i dopune – koriste se za tehničke intervencije u tekstu zakona
Omit subsection (5). (CJIA, 2008, str. 28)
In subsection (2) omit “or (b)”. (CJIA, 2008, str. 23)
- e) Rečenice kojima se propisuje “primjena” – precizira se na šta se određeni dio zakona odnosi
Schedule 3 (contents of schemes) applies in relation to a scheme under this section. (CJCSA, 2001, str. 119)
- f) Rečenice kojima se propisuje način izvršavanja ovlaštenja
The power conferred by subsection (6) is exercisable by statutory instrument. (CJPA, 2001, str. 5)
- g) Rečenice s nabrojanjem (enumerativne odredbe)

U literaturi se ovakve rečenice opisuju kao *enumerative provisions* ili *listing technique* (Bhatia, 1993; Tiersma, 1999) koje predstavljaju jedan od najprepoznatljivijih rečeničnih obrazaca u tekstu engleskih zakona općenito. Iako se formalno svode na jednu glavnu klauzu, njihovo značenje razlaže se

kroz jasno označene stavke (a), (b), (c) itd., koje se prema nomotehničkoj organizaciji označavaju kao stavovi zakona (vidi: Unutrašnja struktura zakona). Tako konstruirane rečenice imaju specifičnu pravnu funkciju: a) preciziraju sadržaj određenog akta (npr., šta mora sadržavati *closure notice*) i b) pobrajaju obaveze i ovlaštenja subjekata (npr. koje radnje državni sekretar može poduzeti). Na taj način zakonodavac postiže preglednost i preciznost, ali i smanjuje rizik od dvosmislenosti. S lingvističke tačke gledišta, ovdje je važno istaći da enumerativne odredbe predstavljaju specifičan sintaksički fenomen. Na prvi pogled, ove rečenice zbog svoje dužine (nabrajanja) ne izgledaju kao proste, ali to upravo jesu jer je riječ o nabrajanju (koordinaciji) fraza, pri čemu ovako nastale rečenice imaju samo jednu predikatsku osnovu. Primjer jedne takve rečenice bio bi:

This subsection applies to –

- (a) regulations under section 65(3);
- (b) regulations under section 66;
- (c) regulations under section 68(5);
- (d) regulations under section 79(1)(a);
- (e) regulations under section 95 (2);
- (f) regulations under paragraph 3(2)(b) of Schedule 6;
- (g) regulations under paragraph 4(3) of Schedule 6;
- (h) regulations under paragraph 15 of Schedule 13;
- (i) regulations under paragraph 27 of Schedule 14;
- (j) regulations under paragraph 8 of Schedule 15. (NSA, 2023, str. 70)

Pasivne proste rečenice manje su frekventne u odnosu na aktivne, ali pojedine vrste ovih rečenica izuzetno su prepoznatljive i nose posebnu pravnu funkciju. To je naročito slučaj sa rečenicama kojima se propisuju izmjene i dopune s glagolom *amend*, kao naprimjer:

Section 229 of the Criminal Justice Act 2003 (the assessment of dangerousness) **is amended** as follows. (CJIA, 2008, str. 14)

Zavisnosložene rečenice

Zavisnosložene rečenice omogućavaju zakonodavcu da precizno uokviri norme kroz uslove, izuzetke, vremenske odrednice, pa čak i kroz izražavanje sumnje ili mogućnosti. Ovaj tip rečenica koristi se kako bi se pravna posljedica jasno povezala s okolnostima pod kojima ta posljedica može – ili mora

– nastupiti. Najzastupljeniji tipovi zavisnosloženih rečenica u jeziku engleskih zakona jesu rečenice sa: a) kondicionalnim klauzama, b) klauzama hipotetičkog poređenja i c) klauzama izuzeća. Kada je riječ o kondicionalnim rečenicama, važno je, prije svega, prisjetiti se da se u standardnoj engleskoj gramatici razlikuju četiri tipa kondicionalnih rečenica, kao što je prikazano u tabeli koja slijedi.

Tabela 9. Pregled engleskih kondicionala³⁴

Tip kondicionala	Struktura	Primjer	Pojašnjenje
Zero conditional (nulti)	if + Present Simple, Present Simple	<i>If you heat water to 100°C, it boils.</i>	Uslov je opći, univerzalno tačan (naučna ili logička činjenica).
First conditional (prvi)	if + Present Simple, will + infinitive	<i>If it rains tomorrow, we will stay at home.</i>	Uslov je realan i moguć u budućnosti, odnosi se na vjerovatne situacije.
Second conditional (drugi)	if + Past Simple, would + infinitive	<i>If I had a million pounds, I would buy a house in the countryside.</i>	Uslov je hipotetičan, nerealan u sadašnjosti ili budućnosti.
Third conditional (treći)	if + Past Perfect, would + have + past participle	<i>If she had studied harder, she would have passed the exam.</i>	Uslov je nerealan u prošlosti, opisuje ono što se nije dogodilo.

Međutim, iako postoje četiri tipa kondicionalnih rečenica, strukturalno i formalno-gramatički, u jeziku zakona najvećim dijelom koristi se nulti kondicional budući da je u zakonodavnom smislu i jeziku zakona fokus na opću i bezvremensku normu, odnosno: kad god se uslov ispuni, pravna posljedica automatski nastupa.³⁵ Drugi i treći kondicional u zakonodavnom jeziku praktično se ne koriste, jer bi uveli hipotetičnost i nesigurnost što je nespojivo s pravnom normom. Primjer: *If a person were to commit murder, they would be sentenced (...)* (drugi kondicional – neprikladan jer sugerise nerealno) vs. zakonski stil: *If a person commits murder, the person is liable to life imprisonment* (nulti kondicional – univerzalna norma). I na kraju, kondicionalne

34 Prema: Quirk et al., 2004, str. 1088; Swan, 2005, str. 257; Carter & McCarthy, 2006, str. 702; Leech & Svartvik, 2002, str. 154.

35 Upravo zbog toga se kondicionalne rečenice u zakonodavnom jeziku tumače kao primjeri nultog kondicionala kojim se izražavaju univerzalne istine i stalno važeća pravila (Quirk et al., 2004, str. 1086).

zavisnosložene rečenice češće se pojavljuju u aktivnim rečenicama nego u pasivnim. Primjeri takvih rečenica bili bi:

a) Rečenice kojima se utvrđuju uslovi za krivičnu odgovornost

Ove rečenice specificiraju okolnosti pod kojima određeno ponašanje postaje krivično djelo i utvrđuju elemente koji moraju biti ispunjeni da bi nastupila krivična odgovornost.

If a person fails, without reasonable excuse, to comply with any prohibition, restriction or condition contained in -

(a)

a violent offender order, or

(b)

an interim violent offender order,

the person commits an offence. (CJIA, 2008, str. 157)

A person commits an offence if -

(a)

the person causes, without reasonable excuse and while on NHS premises, a nuisance or disturbance to an NHS staff member who is working there or is otherwise there in connection with work,

(b)

the person refuses, without a reasonable excuse, to leave the NHS premises when asked to do so by a constable or an NHS staff member, and

(c)

the person is not on the NHS premises for the purpose of obtaining medical advice, treatment or care for himself or herself. (CJIA, 2008, str. 90)

b) Rečenice kojima se propisuju radnje suda

Ovaj tip rečenica regulira ovlaštenja sudova u različitim fazama postupka, definirajući kada i kako sud može ili mora postupiti. Njihova glavna obilježja su: 1) dosljedna upotreba stručnih glagola i 2) povezanost s kondicionalnim klauzama (*if, unless, where*). Primjeri takvih rečenica bili bi:

A court may make a replacement designation under subsection (7C) if it considers that, had everything it knows been known by the court which made the previous designation, that court would have designated B instead. (CCA, 2013, str. 19)

A court must not pass a community sentence on an offender unless it is of the opinion that the offence, or the combination of the offence and one or more offences associated with it, was serious enough to warrant such a sentence. (CJA, 2003, str. 93)

Where the court does not impose a life sentence, it shall state in open court that it is of that opinion and what the exceptional circumstances are. (PCCSA, 2000, str. 70)

Pregled najčešćih glagola koji se pojavljuju u rečenicama ovog tipa dati su u sljedećoj tabeli.

Tablela 10. Pregled najčešćih glagola u rečenicama kojima se propisuju radnje suda

Upotreba u tekstu	Glagoli
Procesne radnje	<i>accept, adjourn, hear, conduct, resume</i>
Donošenje odluka i naloga	<i>decide, determine, declare, direct, order, rule</i>
Odobranje	<i>allow, approve, authorise, grant, permit</i>
Sankcije i mjere	<i>impose (on), sentence, remand, detain, commit (to), discharge</i>
Postupanje s licima/predmetima	<i>remit (to), release (from), refer (to), send (to), notify (of), inform (of)</i>
Revizija i izmjene	<i>amend, vary, review, repeal</i>
Dokazivanje	<i>examine, cross-examine, consider</i>
Evidencija	<i>record, include, state</i>
Izvršavanje	<i>enforce, execute, secure</i>
Izuzeci	<i>disregard, except (from)</i>

c) Rečenice kojima se propisuju radnje službenih osoba

If it appears to the Secretary of State that the request should be considered by an appropriate judicial officer in Scotland, he shall transmit the request and the documents accompanying it to the Scottish Ministers who shall transmit them to an appropriate judicial officer. (ICCA, 2001, str. 2)

If a prisoner who is suitable for automatic release makes representations under section 254(2) before the end of that period, the Secretary of State must refer his case to the Board on the making of those representations. (CJIA, 2008, str. 27)

Where the Secretary of State receives a request from the ICC for the arrest and surrender of a person alleged to have committed an ICC crime, or to have been convicted by the ICC, he shall transmit the request and the documents accompanying it to an appropriate judicial officer. (ICCA, 2001, str. 2)

Where the prisoner is detained in Scotland, the Secretary of State shall transmit the request to the Scottish Minister. (ICCA, 2001, str. 23)

The authority must not enter in the register kept by it under section 8 a plan of the premises to which the application, licence or certificate relates *unless the plan complies with*

regulations under section 34(2) of the Terrorism (Protection of Premises) Act 2025. (TPPA, 2025, str. 46).

The Commissioners may not make a direction under this paragraph *unless they have reasonable grounds for believing that the records specified in the direction might assist in identifying taxable supplies in respect of which the VAT chargeable might not be paid.* (FA, 2006, str. 25)

Najčešći glagoli koji se pojavljuju u rečenicama ovog tipa su:

- a) *direct, order, provide* – u rečenicama kojima se propisuju naredbe;
- b) *appoint, nominate, designate* – u rečenicama kojima se propisuje imenovanje lica ili institucije;
- c) *inform (of), notify (of), transmit (to), serve (on)* – u rečenicama kojima se propisuje linija komunikacije;
- d) *make, issue* – u rečenicama kojima se propisuje donošenje odluke, rješenja, naloga;
- e) *arrest, detain, release* – u rečenicama kojima se propisuje radnja postupanja sa licem koje podliježe mjerama zakona;
- f) *retain, search, detain, conduct, seize* – u rečenicama kojima se propisuje radnja tokom istrage.

d) Rečenice kojima se reguliraju procesne radnje i postupanje s licem u postupku (npr., pretres, žalba i druga procesna pitanja)

If it appears to the judge at a pre-trial hearing that an accused has failed to comply fully with section 5, 6B or 6C, so that there is a possibility of comment being made or inferences drawn under section 11(5), he shall warn the accused accordingly. (CJA, 2003, str. 24)

Where a person —

(a) is tried pursuant to an order under section 77(1), or

(b) is tried on indictment pursuant to an order under section 77(3),

the trial must be on an indictment preferred by direction of the Court of Appeal. (CJA, 2003, str. 56)

Where a person appears or is brought before the Crown Court in accordance with subsection (1) or (2), the Crown Court may either —

(a) grant bail for the person to appear, if notice of an application is served on him under section 80(2), before the Court of Appeal at the hearing of that application, or

(b) remand the person in custody to be brought before the Crown Court under section 89(2). (CJA, 2003, str. 61)

If the Crown Court grants bail under subsection (4), it may revoke bail and remand the person in custody as referred to in subsection (4)(b). (CJA, 2003, str. 61)

The prosecution may not appeal in respect of the ruling *unless*–
(a) following the making of the ruling, it –
(i) informs the court that it intends to appeal, or
(ii) requests an adjournment to consider whether to appeal, and (b) if such an adjournment is granted, it informs the court following the adjournment that it intends to appeal. (CJA, 2003, str. 42)

U složenijim situacijama, zakonodavac može kombinirati i različite tipove kondicionalnih klauza u istoj rečenici, ali prema preporukama za izradu teksta zakona (vidi: Pravni engleski), poželjno je takvu praksu zaobići radi jasnoće poruke. Primjer jedne takve rečenice iz nešto starijeg zakona slijedi u nastavku.

Where a person has been released on bail in criminal proceedings and that bail was granted by a constable, a magistrates' court shall not try that person for an offence under subsection (1) or (2) above in relation to that bail (the "relevant offence") unless either or both of subsections (12) and (13) below applies. (CJA, 2003, str. 12)

U odnosu na kondicionalne, zavisnosložene rečenice s klauzama hipotetičkog poređenja (engl. *clauses of hypothetical comparison*) nešto su manje zastupljene, ali imaju prepoznatljivu upotrebu u pravnom kontekstu. Ove klauze, posebno one uvedene sa *as if*, najčešće se pojavljuju na kraju rečenice budući da one specificiraju način shvatanja ili postupanja s nekom situacijom koja se prvobitno opisuje u glavnoj rečenici. Primjeri takvih rečenica bili bi:

In relation to such proceedings, rules of court relating to the service of documents have effect as if the unincorporated association were a body corporate. (CJCSA, 2015, str. 24)

Subsection (2) of this section, as it applies for the purposes of the power under subsection (1) to provide young offender institutions, has effect as if for "18", in each place, there were substituted "21". (CJCSA, 2015, str. 24)

Section 37(9) applies as if the reference to an offender who on conviction is under 16 were a reference to a person who on the date when his failure to comply with the original order is proved to the court is under 16. (CJCSA, 2000, str. 101)

Kao što ističe Thornton (1987), *as if* klauze, također, omogućavaju retroaktivnu primjenu zakona kroz pravne fikcije.

The regulations may provide that the provisions of this Chapter (or any specified provisions of this Chapter) shall have effect as if they had been in force at all material times. (FA, 2006, str. 38)

Zavisnosložene rečenice s klauzama izuzeća (engl. *clauses of exception*) manje su zastupljene u odnosu na prethodne dvije grupe rečenica, ali njihova funkcija u jeziku engleskih zakona veoma je važna. S jedne strane, ove rečenice sprečavaju pojavu apsolutizma, odnosno omogućavaju da opća pravila imaju specifične izuzetke, što zakon čini fleksibilnijim i pravednijim. Bez njih, zakoni bi bili ili previše rigidni ili previše nejasni. S druge strane, ove rečenice preciziraju pravni doseg, odnosno definiraju kada se opća norma ne primjenjuje, što smanjuje pravnu nesigurnost. *Except that*-klauze pojavljuju se predominantno u finalnoj poziciji, dok se *except where*-klauze pojavljuju u inicijalnoj poziciji. Primjeri takvih rečenica bili bi kao što slijedi:

The officer may require the person to wait with the officer for the arrival of a constable for such period as is necessary, *except that the person may not be required to wait for longer than 2 hours.* (CJCA, 2015, str. 132)

Regulations under this Part may not require or enable a person to set the maximum amount of a fine for an offence, *except that such regulations may make provision about the maximum amount referring to the standard scale, the statutory maximum or a similar amount.* (DUAA, 2025, str. 27)

The officer may require the person to wait with the officer for the arrival of a constable for such period as is necessary, *except that the person may not be required to wait for longer than 2 hours.* (CJCSA, 2015, str. 132)

Except where the offender falls within subsection (6) below, each person who is a parent or guardian of the offender is an “appropriate person” for the purposes of this section. (PCCSA, 2000, str. 17)

Except where the context otherwise requires, in any enactment contained in an Act passed before this Act –

(a) any reference (however expressed) which is or includes a reference to an information within the meaning of section 1 of the Magistrates’ Courts Act 1980 (c.43) (or to the laying of such an information) is to be read as including a reference to a written charge (or to the issue of a written charge),

(b) any reference (however expressed) which is or includes a reference to a summons under section 1 of the Magistrates’ Courts Act 1980 (or to a justice of the peace issuing such a summons) is to be read as including a reference to a requisition (or to a public prosecutor issuing a requisition). (CJA, 2003, str. 21)

Posebno obilježje zavisnosloženih rečenica u zakonodavnom jeziku jeste postojanje tzv. **“sendvič-struktura”** (engl. *sandwiches*)³⁶ koja se koristi u tek-

³⁶ Termin preuzet iz *Drafting Guidance* (2024).

stu zakona za navođenje više uslova prije nego što se navede pravna posljedica. Primjer jedne takve rečenice bio bi:

If an inspector reasonably believes that –

- (a) premises falling within this Part are unfit for human occupation,
- (b) the premises are nevertheless occupied, and
- (c) the life or health of the occupants is at risk,

the inspector may serve a notice under this section.

U ovom primjeru, uvodna klauza *If an inspector reasonably believes that...* postavlja uslovni okvir. Slijede jasno razgraničeni uslovi koji su numerirani kao (a), (b), (c), a pravna posljedica *the inspector may serve a notice...* dolazi tek na kraju. Međutim, današnja praksa izrade teksta engleskih zakona uveliko preporučuje izbjegavanje ovakvih struktura. Kao što se navodi u dokumentu *Drafting Guidance* (2024, str. 25), problem sendvič-strukture jeste u tome što je pažnja čitaoca na nizu uslova i što se o pravnoj posljedici saznaje tek na kraju rečenice. Zato se preporučuje intervencija kod ovakvih rečenica, i to na način da se umjesto na kraj, glavna rečenica premjesti na početak, čime se povećava jasnoća teksta i smanjuje kognitivno opterećenje čitaoca.

An inspector may serve a notice under this section if the inspector reasonably believes that –

- (a) premises falling within this Part are unfit for human occupation,
- (b) the premises are nevertheless occupied, and
- (c) the life or health of the occupants is at risk.

U odnosu na aktivne, pasivne zavisnosložene rečenice manje su zastupljene, ali imaju svoju važnu funkciju. One se koriste kada je fokus na postupku ili uslovu, a ne na tome *ko* ga izvršava. Drugim riječima, pasivne zavisnosložene rečenice u zakonodavnom jeziku služe kako bi se istaknula pravna posljedica, a ne vršilac radnje i kako bi se povećala neutralnost i univerzalnost pravne norme. Ovaj tip rečenica naročito se susreće za 1) propisivanju pravnih procedura i 2) postupanje sa licem koje podliježe mjerama zakona. Primjeri takvih rečenica bili bi:

An application for leave under this section may not be made *unless the appropriate conditions are satisfied in the individual case.* (CJCSA, 2000, str. 19)

A statutory instrument containing regulations under subsection (3) may not be made *unless a draft of the instrument has been laid before and approved by a resolution of each House of Parliament.* (PCSCA, 2000, str. 98)

Where the Security Industry Authority receives an amount in respect of a penalty (including interest), it must be paid into the Consolidated Fund. (TPPA, 2025, str. 16)

Where there is any such delay, the reasons for the delay must be recorded when the person first arrives at the police station or (as the case may be) is released on bail. (CJA, 2003, str. 3)

Where a person –

(a) is charged with an offence; and

(b) after being charged –

(i) is kept in police detention, or

(ii) is detained by a local authority in pursuance of arrangements made under section 38(6) above,

he shall be brought before a magistrates' court in accordance with the provisions of this section. (PCEA, 1984, str. 74)

A person arrested by a constable at any place other than a police station must be released without bail *if the condition in subsection (7A) is satisfied*. (PCEA, 1984, str. 38)

Where a case is remitted under subsection (2) above, the offender shall be brought before a youth court accordingly, and that court may deal with him in any way in which it might have dealt with him if he had been tried and convicted by that court. (PCCSA, 2000, str. 6)

If a person is required to attend a police station which is not a designated police station, he must be –

(a) released, or

(b) taken to a designated police station, not more than six hours after his arrival. (CJA, 2003, str. 4)

Nezavisnosložene rečenice

Nezavisnosložene rečenice nisu posebno zastupljene u jeziku engleskih zakona, ali ipak se može reći da pokazuju neke specifičnosti. Podsjetit ćemo se da je riječ o rečenicama koje nastaju povezivanjem dviju ili više nezavisnih klauza, pri čemu svaka od njih može stajati kao samostalna, gramatički potpuna rečenica. U standardnoj engleskoj gramatici ta veza se ostvaruje pomoću koordinativnih veznika (*and*, *or*, *but*). Međutim, u zakonodavnom registru koordinacija se dodatno naglašava interpunkcijskim sredstvima, naročito tačkom zarezom i koordinatorom, čime se postiže veći stepen preciznosti, formalnosti i preglednosti. Nezavisnosložene rečenice u zakonodavnom jeziku zadržavaju simetričnu strukturu: svaka klauza donosi novu pravnu informaciju, ali se zadržava funkcionalna povezanost. Primjeri takvih rečenica bili bi:

Where a case is remitted under subsection (2) above, the offender shall be brought before a youth court accordingly, **and** that court may deal with him in any way in which it might have dealt with him if he had been tried and convicted by that court. (PCCSA, 2000, str. 6)

The court shall notify the Secretary of State of any declaration or declarator under subsection (8); **and** the Secretary of State shall transmit that notification. (ICCA, 2001, str. 6)

The Crown Court may grant bail to a person whose conviction or sentence has been referred under this section; **and** any time during which he is released on bail shall not count as part of any term of imprisonment or detention under his sentence. (CAA, 1995, str. 32)

O distribuciji aktivnih i pasivnih rečenica kao izrazu moći

Distribucija aktivnih i pasivnih rečenica u zakonodavnom registru nije stilistička slučajnost, već precizan lingvistički mehanizam kojim se reflektuju odnosi moći, pravna hijerarhija i institucionalna odgovornost (Fairclough, 1989; Van Dijk, 1993). Korištenjem određenih glagolskih oblika, zakonodavni jezik usmjerava pažnju na to ko donosi odluke, ko djeluje, a ko podliježe tim odlukama i trpi pravne posljedice. Kao što smo više puta istakli do sada, aktivne rečenice (neovisno o njihovoj strukturi) u odnosu na pasivne su mnogo dominantnije u zakonodavnom jeziku. One se najčešće koriste za propisivanje ovlaštenja institucija, dužnosti službenih osoba, procedura i nadležnosti. To su rečenice u kojima je važno istaći ko je vršilac radnje koji je najčešće sam zakonodavac u različitim oblicima, kao institucija, tekst zakona ili službeno lice (*the court, the Secretary of State, the committee, a constable, a clerk, an officer*). Na taj način, aktivne rečenice predstavljaju lingvistički izraz institucionalne i operativne kontrole. Primjeri takvih rečenica bili bi:

A constable may release on bail a person who is arrested or taken into custody in the circumstances mentioned in section 30(1). (CJA, 2003, str. 3)

If the court is of the opinion that none of the other methods in which the case may legally be dealt with is suitable, the court may sentence the offender to be detained for such period, not exceeding the maximum term of imprisonment with which the offence is punishable in the case of a person aged 21 or over, as may be specified in the sentence. (PCCSA, 2000, str. 60)

A magistrates' court on summary conviction, or the Crown imposing Court on committal for sentence or on conviction on indictment, shall not pass a sentence of imprisonment on a person who –

(a) is not legally represented in that court, and represented;

(b) has not been previously sentenced to that punishment by a court in any part of the United Kingdom, unless he is a person to whom subsection (3) below applies. (PCCSA, 2000, str. 56)

The Secretary of State or, as the case may be, the Lord Chancellor may remove a member from office by giving written notice to him. (CJCSA, 2000, str. 54)

A constable may arrest without a warrant a person who –

(a) has been released on bail under section 30A subject to a requirement to attend a specified police station, but

(b) fails to attend the police station at the specified time. (CJA, 2003, str. 4)

Metaforički rečeno, aktivne rečenice čine jezik zakonodavca, odnosno “NAS koji odlučujemo”, “NAS koji naređujemo”, “NAS koji djelujemo”, “NAS koji sankcioniramo”. Vršioци radnje u ovim rečenicama su nosioci institucionalne moći, odnosno: zakonodavac, izvršna vlast, policijski službenici, sudovi – i upravo kroz aktivnu konstrukciju oni pokazuju svoju ulogu kao agensi pravne kontrole.

Nasuprot tome, pasivne rečenice imaju drugačiju funkciju – one prebacuju fokus s vršioca radnje na onoga ko trpi posljedicu. U zakonodavnom tekstu pasiv se koristi kada se govori o izvršenju kazni, oduzimanju prava, pritvoru ili bilo kojem obliku sankcije. Subjekt u ovim rečenicama često je osoba ili entitet na koji se pravna norma primjenjuje – *a person, an individual, an offender, a prisoner* – ali to može biti i institucija kada se nad njom primjenjuju zakonske mjere. Primjeri takvih rečenica bili bi:

A person may be released on bail under subsection (1) at any time before he arrives at a police station. (CJA, 2003, str. 3)

Where a case is remitted under subsection (2) above, the offender shall be brought before a youth court accordingly. (PCCSA, 2000, str. 7)

Subject to section 22(2)(b) of the Prison Act 1952 (removal to Custody for life: hospital etc.), an offender sentenced to custody for life shall be detained in a place of detention in a young offender institution unless a direction under subsection (2) 1952 c. 52. below is in force in relation to him. (PCCSA, 2000, str. 60)

A person arrested under subsection (1) must be taken to a police station (which may be the specified police station or any other police station) as soon as practicable after the arrest. (CJA, 2003, str. 4)

Ovo su rečenice “ONIH koji podliježu sankcijama i mjerama zakona”, “ONIH koji imaju obavezu”, “ONIH koji su privedeni”, “ONIH koji su sankcionirani”, “ONIH koji nisu zakonodavac” itd. Bez obzira na to da li se radi o pojedincima ili institucijama, subjekti pasivnih rečenica nikada ne djeluju jer se nad njima djeluje.

Ukratko o rečenicama engleskih zakona

- 1) Svaka rečenica ima svrhu – proste rečenice definiraju pojmove, zavisnosložene povezuju uslove s posljedicama.
- 2) *If/where/unless* klauze su “okidači” – kada se uslov ispuni, pravna posljedica automatski nastupa.
- 3) *As if*-klauze stvaraju pravne fikcije – zakon kaže “tretirati kao da je nešto drugačije nego što jeste”.
- 4) *Except*-klauze postavljaju granice – označavaju kada zakon ne važi ili ima iznimke.
- 5) Aktivne rečenice = centri moći (*sud, ministar, državni sekretar* itd.).
- 6) Pasivne rečenice = posljedice (*lice se hapsi, kazna se izriče*).
- 7) Kondicionali su uvijek “nulti” – izražavaju univerzalne istine, ne hipotetičke situacije.
- 8) Nezavisnosložene rečenice – rijetke.
- 9) “Sendvič-struktura” – česta, ali se preporučuje modifikacija: posljedica, stavke, uslov (na kraju).
- 10) Ništa nije slučajno – svaki veznik, svaka klauza, svaki glagolski oblik ima pravni razlog.

Zaključak

Na osnovu svega što je rečeno u ovoj knjizi, može se zaključiti da uspješno podučavanje i savladavanje jezika engleskih zakona treba biti zasnovano na razumijevanju sljedećih osobina. Prvo, bilo koji jezik struke, pa tako i jezik engleskih zakona, koristi jezički materijal preuzet iz općeg jezika (riječi, fraze, rečenice). Ovaj jezički materijal posebno se oblikuje zahvaljujući kontekstu upotrebe te je razumijevanje barem elementarnog pravnog konteksta (osobine pravnog sistema, donošenje zakona, vrste pravnih akata itd.) preduslov za razumijevanje jezika struke. Drugo, ulaskom u tekst zakona, riječi iz općeg jezika značajno sužavaju svoje značenje, fraze postaju fiksne kombinacije riječi i tako nastaje vokabular struke. Slično se ponašaju i klauze i rečenice koje se kombiniraju po tačno određenim obrascima koji se zasnivaju na preporukama i smjernicama za izradu teksta zakona. Dvosmislene riječi, fraze i/ili rečenične konstrukcije izbjegavaju se radi rizika od pogrešnog tumačenja i svih nepovoljnih posljedica koje iz toga mogu proizaći.

Uzimajući u obzir navedene osobine, podučavanje iz ove oblasti predstavlja ozbiljan izazov za svakog predavača jezika struke koji bi, također, trebao uzeti u obzir i potrebe (engl. *needs assessment*) polaznika i njihova očekivanja. Pored toga, budući da izraz “jezik struke” upućuje na važnost jezika i struke, jedan od idealnijih scenarija u procesu izrade nastavnog materijala za podučavanje iz ove oblasti bio bi onaj u kojem bi u njegovoj izradi učestvovali ne samo predavači jezika već i pravni stručnjaci zainteresirani za unapređenje u ovoj oblasti.

S druge strane, neovisno o podučavanju, neki dijelovi ove knjige skrenuli su pažnju i na važnost postojanja standardiziranog pristupa u izradi zakonodavnog teksta i formiranju pravne terminologije, kao i na važnost prisne saradnje s državnim institucijama. Bez obzira na kompleksno unutrašnje

uređenje Bosne i Hercegovine, kao i činjenicu da se o standardizaciji pravne terminologije ne govori baš mnogo, možda bi jedan od pionirskih koraka u tom pravcu mogao biti pokušaj pokretanja specijalističkih studijskih programa za stručno zvanje “pravnik lingvista” (engl. *lawyer-linguist*) i “terminolog” (engl. *terminologist*) s ciljem jačanja svijesti o tome da jezik struke pripada i lingvistima, i naučnicima, i pravnicima, i stručnjacima iz prakse te da se samo zajedničkim dijalogom mogu stvoriti kvalitetni nastavni materijali i pokrenuti kvalitetne edukacije iz ove oblasti. Nadam se da će ova knjiga, kao skroman doprinos, potaknuti ovaj vid saradnje, ali i dalja istraživanja iz ove važne oblasti.

Bibliografija

- Asprey, M. (1992). Shall must go. *Scribes Journal of Legal Writing*, 3, 79–89.
- Baker, J. (2019). *An introduction to English legal history* (5th ed.). Oxford University Press.
- Bhatia, V. K. (1993). *Analysing genre: Language use in professional settings*. Longman.
- Bhatia, V. K., & Bhatia, A. (2011). Legal discourse across cultures and socio-pragmatic contexts. *World Englishes*, 30(4), 481–495. <https://doi.org/10.1111/j.1467-971X.2011.01727.x>
- Biber, D., & Conrad, S. (2009). *Register, genre, and style*. Cambridge University Press.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English*. Longman.
- Black, H. C. (2019). *Black's law dictionary* (11th ed.). Thomson Reuters.
- Boers, F. (1996). *Spatial prepositions and metaphor: A cognitive semantic journey along the up-down and the front-back dimensions*. Gunter Narr Verlag.
- Bogdanor, V. (2009). *Devolution in the United Kingdom*. Oxford University Press.
- Butt, P., & Castle, R. (2001). *Modern legal drafting: A guide to using clearer language*. Cambridge University Press.
- Cambridge Dictionary. (2025). <https://dictionary.cambridge.org/>
- Carter, R., & McCarthy, M. (2006). *Cambridge grammar of English: A comprehensive guide*. Cambridge University Press.
- Cooper, P. K. (2011). *Is there a case for the abolition of "shall" from EU legislation?* (Research Paper No. 1). Riga Graduate School of Law. <https://www.rgsl.edu.lv/uploads/research-papers-list/22/1-cooper-final.pdf>
- Crabbe, V. C. R. A. C. (1993). *Legislative drafting*. Cavendish Publishing.
- Cutts, M. (2013). *Oxford guide to plain English* (4th ed.). Oxford University Press.
- Dirven, R. (2002). Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. In R. Dirven & R. Pörings (Eds.), *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* (75–113). Mouton de Gruyter.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman.

- Garner, B. A. (2013). *Legal writing in plain English* (2nd ed.). University of Chicago Press.
- Gibbons, J. (2003). *Forensic linguistics: An introduction to language in the justice system*. Blackwell Publishing.
- Givón, T. (1995). *Functionalism and grammar*. John Benjamins.
- Griffin, D. (2024). Considering legal English: Consensus and complications. *The International Journal of Speech, Language and the Law*, 31(1), 77–98.
- Halapić, E. (2019). *Kratki uvod u angloameričko pravo*. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman.
- Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge University Press.
- Imamović, A. (2011). *Metonimijski procesi u nominalizaciji: Kognitivno lingvistička analiza*. Off set.
- Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine. (2015, 10. novembar). *Instrukcija o oslobađanju po IPA II*. https://www.uino.gov.ba/portal/wp-content/uploads/PROPISI/3_Carina/5_Instrukcije/B/B-9-Instrukcija-o-oslobađanju-po-IPA-II-10-11-2015-latinica.pdf
- Kelly, D. (2022). *Slapper and Kelly's The English legal system* (20th ed.). Routledge.
- Kimble, J. (1991). The great myth that plain language is not precise. *Michigan Bar Journal*, 70, 1024–1028.
- Kimble, J. (2006). *Lifting the fog of legalese: Essays on plain language*. Carolina Academic Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Leech, G., & Svartvik, J. (2002). *A communicative grammar of English* (3rd ed.). Longman.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge University Press.
- Macmillan Dictionary. (2025). <https://www.macmillandictionary.com/>
- Matusiak, R. K. (2024). Simplifying the complex: Nominalisation and passivisation in legal (sub)language and plain English. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 106(3). <https://doi.org/10.58683/dnswsb.2015>
- Mellinkoff, D. (1963). *The language of the law*. Little, Brown and Company.
- Merryman, J. H., & Pérez-Perdomo, R. (2007). *The civil law tradition* (3rd ed.). Stanford University Press.
- Milotić, I., & Peranić, D. (2015). *Nomotehnika: Izrada općih akata (zakona, uredaba, pravilnika, statuta, poslovnika, odluka, naputaka, naredaba i dr.) s praktičnim primjerima*. RRiF plus.

- Office of the Parliamentary Counsel. (2024). *Drafting guidance*. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/660407d091a320001a82b06b/2024.03.19.Drafting-guidance.pdf>
- Okičić, M. (2013). *Lingvistička analiza engleskog krivično-pravnog registra* [Neobjavljena doktorska disertacija]. University of Sarajevo.
- Okičić, M. (2020). *Do you speak Euro-English? Engleski u zakonodavstvu Evropske unije*. Dobra knjiga.
- Oxford Learner's Dictionaries. (2025). <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
- Palmer, F. R. (2001). *Mood and modality* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Pravila i postupci. (n.d.). Parlament Federacije Bosne i Hercegovine. https://parlamentfbih.gov.ba/dom_naroda/bos/parlament/propisi/usvojeni_p/Pravila%20i%20postupci%20.pdf
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (2004). *A comprehensive grammar of the English language*. Longman.
- Wmatrix corpus analysis and comparison tool [Database]. UCREL, Lancaster University. <https://ucrel-wmatrix7.lancaster.ac.uk/>
- Ridanović, M. (2007). *Praktična engleska gramatika* (2nd ed.). TDK Šahinpašić.
- Rizvić-Eminović, E. (2014). Nominalna obilježja engleskih deriviranih nominala. In *Peti međunarodni stručni skup: Kulturni identitet u digitalnom dobu – Zbornik radova* (439–449). Filozofski fakultet Zenica.
- Rizvić-Eminović, E. (2015). Interpretation of English-derived nominals and their aspectual properties. In A. Akbarov (Ed.), *The practice of foreign language teaching: Theories and applications* (165–174). Cambridge Scholars Publishing.
- Robertson, C. D. (2016). *Multilingual law: A framework for analysis and understanding*. Routledge.
- Scottish Government. (2018). *Drafting matters!* <https://www.gov.scot/publications/drafting-matters/>
- Slapper, G., & Kelly, D. (2022). *The English legal system* (20th ed.). Routledge.
- State Investigation and Protection Agency. (n.d.). *Law on the State Investigation and Protection Agency* (ZUP 12-04). <http://www.sipa.gov.ba/assets/files/laws/en/zup12-04.pdf>
- Statista. (n.d.). *The most spoken languages worldwide*. <https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languages-worldwide/>
- Stefanou, C., & Xanthaki, H. (Eds.). (2008). *Drafting legislation: A modern approach*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315578026>
- Swan, M. (2025). *Practical English usage* (5th ed.). Oxford University Press.
- Šarčević, S. (1997). *New approach to legal translation*. Kluwer Law International.
- Tanović, R. (1998). *Osnove precedentnog prava*. Zagreb.

- Thornton, G. C. (1987). *Legislative drafting* (3rd ed.). Butterworths.
- Tiersma, P. M. (1999). *Legal language*. University of Chicago Press.
- Torrance, D. (2024). *Devolution in Northern Ireland* (House of Commons Library Briefing Paper CBP 8439). <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8439/>
- Trosborg, A. (1991). An analysis of legal speech acts in English contract law. *Hermes*, 6, 65–90.
- Trosborg, A. (1995). Statutes and contracts: An analysis of legal speech acts in the English language of the law. *Journal of Pragmatics*, 23(1), 31–53.
- Trosborg, A. (1997). Rhetorical strategies in legal language: Discourse analysis of statutes and contracts. In A. Trosborg (Ed.), *Text typology and translation* (147–172). John Benjamins.
- Turpin, C., & Tomkins, A. (2011). *British government and the constitution: Text and materials* (7th ed.). Cambridge University Press.
- Tyler, A., & Evans, V. (2004). *The semantics of English prepositions: Spatial scenes, embodied meaning, and cognition*. Cambridge University Press.
- van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249–283. <https://doi.org/10.1177/0957926593004002006>
- Williams, C. (2007). *Tradition and change in legal English: Verbal constructions in prescriptive texts* (Vol. 20). Peter Lang.
- Williams, G. (2011). Legal English and plain language: An update. *ESP Today*, 1(1), 139–151.
- Xanthaki, H. (2014). *Drafting legislation: Art and technology of rules for regulation*. Hart Publishing.
- Zander, M. (2020). *The law making process* (8th ed.). Hart Publishing.
- Zweigert, K., & Kötz, H. (1998). *An introduction to comparative law* (3rd ed., T. Weir, Trans.). Oxford University Press.

Korpus

- Armed Forces Commissioner Act 2025*, c. 23. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2025/23/pdfs/ukpga_20250023_en.pdf
- Courts Act 2003*, c. 39. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/pdfs/ukpga_20030039_en.pdf
- Courts and Legal Services Act 1990*, c. 41. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/41/pdfs/ukpga_19900041_en.pdf
- Crime and Courts Act 2013*, c. 22. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/22/pdfs/ukpga_20130022_en.pdf

Criminal Appeal Act 1995, c. 35. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/35/pdfs/ukpga_19950035_en.pdf

Criminal Attempts Act 1981, c. 47. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/47/pdfs/ukpga_19810047_en.pdf

Criminal Damage Act 1971, c. 48. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/48/pdfs/ukpga_19710048_en.pdf

Criminal Finances Act 2017, c. 22. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/22/pdfs/ukpga_20170022_en.pdf

Criminal Injuries Compensation Act 1995, c. 53. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/53/pdfs/ukpga_19950053_en.pdf

Criminal Justice Act 2003, c. 44. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/pdfs/ukpga_20030044_en.pdf

Criminal Justice and Courts Act 2015, c. 2. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/2/pdfs/ukpga_20150002_en.pdf

Criminal Justice and Court Services Act 2000, c. 43. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/43/pdfs/ukpga_20000043_en.pdf

Criminal Justice and Immigration Act 2008, c. 4. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/pdfs/ukpga_20080004_en.pdf

Criminal Justice and Police Act 2001, c. 16. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/16/pdfs/ukpga_20010016_en.pdf

Criminal Justice and Public Order Act 1994, c. 33. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/pdfs/ukpga_19940033_en.pdf

Criminal Procedure and Investigation Act 1996, c. 25. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/25/pdfs/ukpga_19960025_en.pdf

Data (Use and Access) Act 2025, c. 18. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2025/18/pdfs/ukpga_20250018_en.pdf

Equality Act 2010, c. 15. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15>

Finance Act 2006, c. 25. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/25/pdfs/ukpga_20060025_en.pdf

Finance Act 2023, c. 1. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/1/pdfs/ukpga_20230001_en.pdf

Human Rights Act 1998, c. 42. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42>

Illegal Migration Act 2023, c. 37. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/37/pdfs/ukpga_20230037_en.pdf

International Criminal Court Act 2001, c. 17. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/17/pdfs/ukpga_20010017_en.pdf

London Local Authorities Act 2007, c. 2. <https://www.legislation.gov.uk/ukla/2007/2>

Media Act 2024, c. 15. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2024/15/pdfs/ukpga_20240015_en.pdf

National Security Act 2023, c. 32. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/32/pdfs/ukpga_20230032_en.pdf

Online Safety Act 2023, c. 50. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/pdfs/ukpga_20230050_en.pdf

Police and Criminal Evidence Act 1984, c. 60. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/pdfs/ukpga_19840060_en.pdf

Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000, c. 6. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/6/pdfs/ukpga_20000006_en.pdf

Procurement Act 2023, c. 54. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/54/pdfs/ukpga_20230054_en.pdf

Public Order Act 2023, c. 15. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/15/pdfs/ukpga_20230015_en.pdf

Sentencing Act 2020, c. 17. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/17/pdfs/ukpga_20200017_en.pdf

The Immigration (Health Charge) Regulations 2015, SI 2015/792. <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/792>

Terrorism (Protection of Premises) Act 2025, c. 10. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2025/10/pdfs/ukpga_20250010_en.pdf

Victims and Prisoners Act 2024, c. 21. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2024/21/pdfs/ukpga_20240021_en.pdf

Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999, c. 23. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/pdfs/ukpga_19990023_en.pdf

Indeks

- Act, 38
Adverbijalne klauze, 77
Aktiv i pasiv, 15, 89, 92
Article, 26
Dijelovi zakona, 25, 26, 27
Deontička modalnost, 41
Dosljednost, 9
Englesko pravo, 15
Frazalni glagoli, 40
Glagoli, 36
Glagolska fraza, 60
Imenice, 46
Imenička fraza, 63
Jezik prava, 17
Klauze hipotetičkog poređenja, 77, 79
Klauze izuzeća, 77, 80
Konciznost, 21
Kondicionalne klauze, 77, 80, 87
Legal *shall*, 41
Modalni glagoli, 41
Nominalizacija, 48
Nomotehnika, 24
Nezavisnosložene rečenice, 91
Paragraph, 27
Pravni engleski, 15
Pridjevi, 51
Pridjevska fraza, 51
Prijedlozi, 52
Prijedložna fraza, 73
Prilozi, 55
Priloška fraza, 72
Proste rečenice, 81
Reforma jezika prava, 18
Section, 26
Sendvič-strukture, 89
Shall-free, 42
Shall-resistant, 43
Složenice, 50
Subsection, 26
Zamjenice, 56
Zavisnosložene rečenice, 83

Bilješka o autorici

Prof. dr. Melisa Okičić vanredna je profesorica na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Proteklih petnaestak godina aktivno se bavi izučavanjem engleskog kao jezika struke, s posebnim fokusom na pravni engleski. Stalni je sudski tumač za engleski jezik i akreditovani predavač za poslovni i pravni engleski Agencije za državnu službu Bosne i Hercegovine. Ranije je objavila i monografiju pod nazivom *Do you speak Euro-English: Engleski u zakonodavstvu Evropske unije* (2020). Također izvodi nastavu iz kolegija *Jezik evropskih integracija* na drugom ciklusu studija. Pored jezika struke, prof. dr. Melisa Okičić se u posljednjih nekoliko godina aktivno bavi izučavanjem interkulturalne retorike i podučavanjem akademskog engleskog, kao i istraživanjem uticaja koje rano izlaganje stranom jeziku putem ekraniziranih sadržaja ima na razvoj dječijeg govora i maternjeg jezika općenito.

